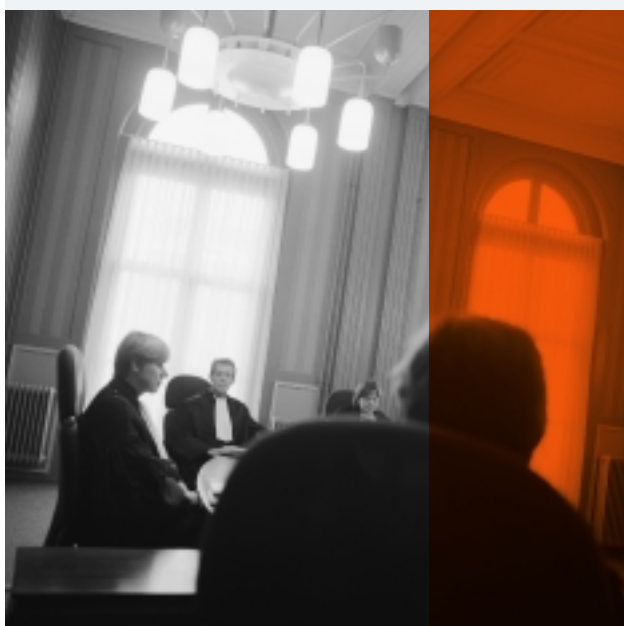
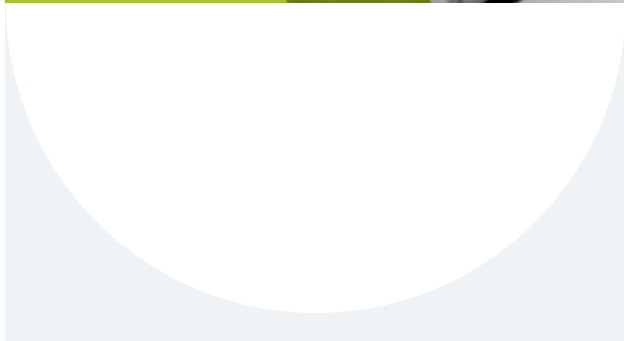

Jaarverslag 2003

de Rechtspraak

Inhoudsopgave

DEEL I

	Voorwoord	3
	Samenvatting	5
1.	Hoofdpijnen van beleid	8
2.	Resultaten	11
2.1	Productie	11
2.2	Verwerving van financiële middelen	13
2.3	Productie en financiën	15
2.4	Instroom	16
2.5	Productie in verhouding tot de instroom	17
2.6	Doorlooptijden	18
	THEMA 1 VERSTERKING PUBLIEK VERTROUWEN	20
3.	Organisatie en management	25
3.1	Kwaliteit	25
3.2	Sectorprogramma's	26
3.3	Personeelsbeleid	27
3.4	Automatisering en informatisering	32
3.5	Huisvesting	33
3.6	Bekostiging en financiering	33
3.7	Mededeling bedrijfsvoering	34
	THEMA 2 VEILIGHEID IN DE RECHTSZAAL	36
4.	Overige onderwerpen	39
4.1	Wetgevingsadvisering	39
4.2	Onderzoeksprogramma	42
4.3	Strategische vragen en verkenningen	43
4.4	Kennismanagement	43
4.5	De blik naar buiten	44
	THEMA 3 ECONOMISCHE ONTWIKKELINGEN EN HET BEROEP OP DE RECHTER	46
5.	Jaarrekening	51
DEEL II		
	Rechtspraak in cijfers	54
	Accountantsverklaring	62
	Afkortingen en terminologie	63

Voorwoord

Voor de tweede maal brengt de rechtspraak een algemeen landelijk jaarverslag uit. De vernieuwde rechterlijke organisatie heeft zich in 2003 voorspoedig ontwikkeld. De afzonderlijke colleges en de Raad voor de rechtspraak werken in goede harmonie en met behoud van eigen verantwoordelijkheden en bevoegdheden samen. Zo kan de rechtspraak als eenheid optreden, ook ten opzichte van de andere staatsmachten. In het eerste jaarverslag werd nog veel nadruk gelegd op de opbouw van de rechterlijke organisatie nieuwe stijl en de daarmee samenhangende bedrijfsvoering. Dit tweede verslag biedt meer inzicht in hetgeen het afgelopen jaar daadwerkelijk tot stand werd gebracht door allen die in de rechtspraak werkzaam zijn. Daarmee legt de organisatie zo inzichtelijk mogelijk verantwoording af over de besteding van de toegekende middelen en de resultaten die daarmee bereikt konden worden. Die resultaten zijn overigens niet alleen kwantitatief van aard. Cijfers zeggen per slot van rekening lang niet alles. De kwaliteit van de rechtspraak is evenzeer relevant. Die kwaliteit uit zich in de wijze waarop individuele

uitspraken tot stand komen, en in de manier waarop rechtspraak in meer algemene zin voldoet aan de eisen die de rechtsstaat stelt. Voor het goed functioneren van de rechtsstaat is publiek vertrouwen in de rechtspraak essentieel. Daarom besteedt dit jaarverslag uitgebreid aandacht aan de instandhouding van het vertrouwen in de rechtspraak. Ook al wordt dit vertrouwen mede beïnvloed door externe factoren buiten het directe bereik van de rechterlijke organisatie, daar waar de rechtspraak wél kan bijdragen aan het vertrouwen, heeft zij dat zeker niet nagelaten. Dit verslag vormt de weerslag van alle inspanningen die het afgelopen jaar geleverd werden ten behoeve van een verantwoorde geschillenbeslechting enerzijds en het aanzien van de rechtsstaat anderzijds.

A.H. van Delden
Voorzitter Raad voor de rechtspraak

Samenvatting

Met dit jaarverslag legt de rechtspraak verantwoording af over de besteding van de toegewezen middelen, het gevoerde beleid en de behaalde resultaten in 2003. De opzet van dit verslag voldoet aan zowel de wettelijke als de maatschappelijke verantwoordingsplicht van de rechtspraak.

De Raad voor de rechtspraak is samen met de negentien gerechtshoven, de vijf gerechtshoven en de twee bijzondere appelcolleges verantwoordelijk voor de jaarlijkse planning- en verantwoordingscyclus, op grond van de huidige *Wet Rechterlijke Organisatie*. Jaarlijks stelt de Raad een begrotingsvoorstel, een jaarplan en een jaarverslag op, mede gebaseerd op de plannen en verslagen van de afzonderlijke gerechtshoven. (Zie paragraaf 3.7)

De Raad maakt afspraken met de Minister van Justitie over de te leveren productie en de daarvoor benodigde middelen. Deze afspraken komen onder meer tot stand op grond van de realisatiecijfers van de gerechtshoven van het voorgaande jaar en de prognoses die volgen uit de waargenomen autonome trendmatige groei van het zaaksaanbod.

De toekenning van middelen voor de rechtspraak berust voorts op het Besluit financiering rechtspraak. In dit besluit wordt de bekostigings-systeem beschreven. Van iedere zaakscategorie wordt de werklust bepaald door middel van tijdschrijfonderzoeken. Daardoor is het mogelijk de gemiddelde behandeltijd van rechters en gerechtspersoneel te kwantificeren. Bekostiging kan vervolgens plaatsvinden op basis van gemiddelde personeelskosten, vermeerderd met een opslagpercentage voor overhead. Bekostiging dient wel te geschieden binnen het landelijk beschikbare kader zoals neergelegd in de meerjarenramingen bij de begroting van het Ministerie van Justitie.

In 2003 nam de instroom van zaken onverwacht sterk toe. Als vreemdelingenzaken en belastingzaken (waarvan de instroom door allerlei oorzaken fors daalde) buiten beschouwing worden gelaten, steeg het zaaksaanbod zelfs

met 15 procent ten opzichte van 2002. Deze groei kan nog niet volledig verklaard worden. Wel zijn er aanwijzingen dat deze groei in ieder geval gedeeltelijk samenhangt met de economische ontwikkelingen en de ontwikkelingen in de strafsector. (Zie thema 3)

In het jaarplan voor 2003 werden productiegroei en doelmatigheidsverbetering als kerndoelstellingen benoemd. Deze doelstellingen zijn ruimschoots gerealiseerd, bovendien zijn de achterstanden niet opgelopen. De absolute productie en de gewogen productie namen ten opzichte van 2002 toe met 14 procent. (Zie hoofdstuk 2)

De gewogen productie lag ook 10 procent hoger dan met de Minister van Justitie was afgesproken. Dat betekent dat de rechtspraak met een budget dat gebaseerd was op een lager zaaksaanbod, in staat is gebleken om de vraag bij te houden. Dit gegeven kan als volgt verklaard worden. Allereerst heeft de rechtspraak structurele materiële uitgaven kunnen temporiseren en incidentele besparingen op de exploitatiekosten kunnen realiseren. De daarmee vrijgekomen middelen konden sneller dan gewoonlijk het geval zou zijn geweest, worden aangewend voor de uitbreiding van het personeelsbestand. Vooruitlopend op de verwachte beschikbaarheid van extra financiële middelen voor extra personeel waren namelijk in 2002 de wervings- en selectieactiviteiten geïntensiveerd. Daardoor konden al begin 2003 nieuwe rechters en gerechtsambtenaren worden aangesteld. (Zie paragraaf 3.3 en de tabellen in deel II) Doordat met name uit het Veiligheidsplan minder budget werd toegekend dan waarop de rechtspraak had geanticipeerd, is in het voorjaar van 2003 intern bezuinigd, vooral op materiële voorzieningen.

Last but not least is de productiegroei zeker ook te danken aan het grote verantwoordelijkheidsgevoel van alle medewerkers. De werkdruk is echter dusdanig toegenomen, dat een dergelijke prestatie niet ieder jaar verwacht kan worden. (Zie paragraaf 2.3 en hoofdstuk 5)

In het Jaarplan voor 2003 werd de verwachting uitgesproken dat de doorlooptijden niet zouden teruglopen. Uit de cijfers komt een meer wisselend beeld naar voren: bij de sector kanton zijn de doorlooptijden gedaald, in tegenstelling tot bij de sector civiel en de wat zwaardere zaken in de sector straf. Hierbij moet worden aangetekend dat juist wanneer meer oude zaken worden afgehandeld, de gemiddelde doorlooptijd in eerste instantie stijgt. Dit lijkt met name het geval te zijn bij vreemdelingenzaken. (Zie paragraaf 2.6)

Om het zaaksaanbod bij te houden, de doorlooptijden niet op te laten lopen en zo effectief mogelijk gebruik te maken van de expertise in de gerechten, hecht de rechtspraak veel belang aan de mogelijkheden om meer ruimte te krijgen om haar organisatie en werkwijzen naar eigen inzicht in te richten. Daarbij zijn ook de uitkomsten van de wetgevingsadvisering door de rechtspraak en het onderzoeksprogramma van belang. (Zie hoofdstuk 1 en paragraaf 4.1 en 4.2)

De rechtspraak heeft het afgelopen jaar zowel in algemene zin als op het niveau van de afzonderlijke gerechten veel aandacht besteed aan de kwaliteit van de rechtspraak. Diverse projecten werden uitgevoerd en een stramen voor een uniform, systematisch kwaliteitsstelsel voor alle gerechten werd ontwikkeld. (Zie paragraaf 3.1).

Belangrijke innovatieve instrumenten om de productie- en doelmatigheidsdoelstellingen te realiseren, zijn de landelijke sectorprogramma's. Deze programma's moeten de ontwikkeling, planning en uitvoering van de vele projecten in de sectoren beter op elkaar afstemmen, zodat ze elkaar kunnen versterken en tot prestatieverbeteringen van de sectoren leiden. In 2003 gingen de programma's voor de sector straf en de sector civiel van start. (Zie paragraaf 3.2)

Teneinde te beschikken over voldoende gekwalificeerd en gemotiveerd personeel hebben de rechtspraak en de afzonderlijke gerechten veel initiatieven ontplooid op het gebied van opleidingen en loopbaanontwikkeling. Zo werden de contacten met de universiteiten geïntensiveerd en ging een

management-developmentprogramma voor potentiële sectorvoorzitters van start. De rechtspraak ontwikkelde een capaciteitsprognosemodel om de vervangings- en uitbreidingsvraag beter in kaart te kunnen brengen. Bij de werving en selectie van recent afgestudeerde juristen voor het raio-programma nam het aanbod van kandidaten licht toe. Opvallend is hier het relatief grote aanbod van vrouwelijke kandidaten. Bij de werving en selectie van de meer ervaren juristen voor het rio-programma namen daarentegen zowel de vraag van de gerechten als het aanbod enigszins af. (Zie paragraaf 3.3)

Veel aandacht ging in 2003 uit naar het thema veiligheid, naar aanleiding van enkele ernstige incidenten die zich vrijwel gelijktijdig in verschillende rechtzalen voordeden. Naar aanleiding daarvan is de beveiliging van de gerechten onderzocht en zijn diverse maatregelen getroffen. Daarbij is getracht een evenwicht te bereiken tussen het beginsel van openbaarheid van de rechtspraak enerzijds en de veiligheid van bezoekers en personeel anderzijds. (Zie Thema 2)

Ook externe oriëntatie vormt een belangrijk beleidsuitgangspunt voor de rechtspraak. Deze vertaalt zich onder meer in goede voorlichting door de rechtspraak. De Raad heeft onderzoek laten uitvoeren naar de kwaliteit van de persvoorlichting door de gerechten en de wijze waarop journalisten schrijven over de rechtspraak. De hiervoor aangehaalde openbaarheid van de rechtspraak levert immers weinig op als het er in de rechtszaal niet begrijpelijk aan toegaat en het taalgebruik in schriftelijke vonnissen te wensen overlaat. De rechtspraak heeft een persrichtlijn ontwikkeld om journalisten inzicht te verschaffen in de regels die de gerechten hanteren ten aanzien van de media. De website Rechtspraak.nl is toegankelijker gemaakt en nieuwe informatie is speciaal voor het algemene publiek geschreven. Naast externe betrekkingen in eigen land onderhouden de gerechten en de Raad op verschillende niveaus contacten met zusterinstellingen en collega's in het buitenland. (Zie paragraaf 4.5)

Alle resultaten en inspanningen die in dit verslag beschreven worden, dienen bij te dragen aan het publiek vertrouwen in de rechtspraak, essentieel voor het goede functioneren van de rechtsstaat.

Uit onderzoek blijkt dat dit vertrouwen mede beïnvloed wordt door factoren buiten het directe bereik van de rechterlijke organisatie. De rechterlijke organisatie kan wél zelf invloed uitoefenen op meer transparantie en een effectievere werkwijze. In 2003 werd bijzondere aandacht aan de transparantie van de rechtspraak besteed. Er werd gewerkt aan een 'leidraad onpartijdigheid' voor rechters waarmee kan worden getoetst of het behandelen van een specifieke zaak kan leiden tot een situatie waarin de schijn van partijdigheid wordt gewekt. Ook heeft de rechtspraak een voorstel geformuleerd voor wijziging van het stelsel van rechterplaatsvervanger, aangezien het huidige stelsel negatieve gevolgen kan hebben voor het beeld van een integere vertrouwenwekkende rechtspraak. Tot slot is in 2003 aandacht besteed aan de vervolmaking van het landelijk stelsel voor de registratie van nevenfuncties. (Zie thema 1)

1 Hoofdpijnen van beleid

De rechtspraak is al enige jaren volop in ontwikkeling. Dit resulteerde op 1 januari 2002 in de invoering van een nieuw bestuurlijk en beheersmatig organisatiemodel. De Raad voor de rechtspraak werd opgericht en met de introductie van integraal management kregen de gerechten meer autonomie. Met deze wijzigingen is de staatsrechtelijke positie van de rechtspraak als een van de drie staatsmachten versterkt en is de onafhankelijkheid van de rechter meer gewaarborgd.

In het afgelopen jaar is verder gewerkt aan de uitwerking van de nieuwe structuur. Om achterstanden en doorlooptijden in alle sectoren terug te dringen, is het wenselijk dat de rechtspraak meer ruimte krijgt om haar organisatie en werkwijzen in te richten. Zo wil de rechtspraak dat gerechten bij gebrek aan voldoende zittingscapaciteit zaken kunnen laten behandelen door een andere rechtbank of een ander gerechtshof. De Algemene Maatregel van Bestuur die dat mogelijk maakt, wordt in 2004 verwacht. Concentratie van zaken binnen de rechtspraak is een ander onderwerp dat, zeker op de lange termijn, grote gevolgen kan hebben voor de gerechten. Formulering van een gezamenlijk beleid van wetgever en rechtspraak op dit punt is van groot belang. De Raad heeft hiertoe in oktober 2003 het initiatief genomen met een conferentie. Tot slot is de discussie over de begrenzing van het rechterlijk domein op meerdere fronten gevoerd. Deze grenzen betreffen niet alleen de verruiming van de afdoeningsbevoegdheden van het Openbaar Ministerie. Ook worden in samenspraak met de Minister van Justitie op basis van de resultaten van het succesvolle project Mediation naast Rechtspraak de voorwaarden voor een

doorverwijzingsvoorziening naar mediation uitgewerkt.

Wettelijke taakopdracht

In 2003 werd een begin gemaakt met de formulering van een missie voor de rechtspraak. De missie wordt gebaseerd op de grondwettelijke en verdragsrechtelijke taakopdracht van de Nederlandse rechtspraak:

Artikel 112 lid 1 Grondwet:

Aan de rechterlijke macht is opgedragen de berechting van geschillen over burgerlijke rechten en over schuldvorderingen.

Artikel 113 lid 1 Grondwet:

Aan de rechterlijke macht is voorts opgedragen de berechting van strafbare feiten.

Artikel 6 Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (o.a.):

Een ieder heeft recht op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak binnen een redelijke termijn door een onafhankelijk en onpartijdig gerecht dat bij wet is ingesteld.

In 2003 zijn ook de hoofdpijnen benoemd van een visie op de rechtspraak. Allereerst moet de onafhankelijke rechtspraak voldoen aan

de eisen die de rechtsstaat stelt. Het bieden van adequate rechtsbescherming is een kerntaak en de rechtspraak dient de grenzen daarvan te bewaken.

De onafhankelijke positie van de rechtspraak vereist het behoud en de versterking van het publiek vertrouwen; de rechtspraak moet voldoen aan hoge transparantie- en integriteitsnormen. Zelfs de schijn van partijdigheid of belangenverstrengeling moet vermeden worden. Hierin past ook de grotere openheid bij de selectie en benoeming van rechters.

Ten tweede moet de rechtspraak aansluiten bij de wensen van de samenleving. Rechtspraak die te traag of te duur is, verliest in veel gevallen haar zin. Daarom dienen in eerste instantie de prestaties verbeterd te worden, onder andere door een doelmatiger gebruik van de beschikbare capaciteit. Vernieuwing van werkwijzen en ondersteuning daarvan door ict zijn hier de sleutelwoorden, net als versterking van de externe oriëntatie en de invoering van een kwaliteitssysteem. Het uitgangspunt is dat de rechtspraak een breed pakket aan diensten levert, zodat men niet noodgedwongen zijn toevlucht neemt tot alternatieve vormen van geschillenbeslechting. Bij de keuze tussen rechtspraak en alternatieven

dient het belang van de rechtszoekende voorop te staan. Daarom is het beleid gericht op bevordering van de toegankelijkheid en kwaliteit van het gehele stelsel van geschillen-beslechting, zowel private als overheids-rechtspraak. Daarbij moet wel voor ogen worden gehouden dat de buitengerechtelijke vormen van geschillenbeslechting in belang-rijke mate slechts goed kunnen gedijen in de schaduw van een goed functionerend stelsel van overheidsrechtspraak.

Nu de organisatie van de rechtspraak is opgebouwd en van een deugdelijk fundament is voorzien, kunnen de hoofdlijnen voor een visie op de rechtspraak in 2004 worden uitgewerkt. Voor het huidige jaarverslag betekent dit overigens dat de geplande activiteiten en de behaalde resultaten nog niet volledig in een logisch samenhangend kader kunnen worden gepresenteerd.

Doelstellingen voor 2003

- Vooruitlopend op de ontwikkeling van een totaalvisie, heeft de rechtspraak in de Strategische Agenda 2002-2005 een achttal beleidsprioriteiten geformuleerd:
- Versterken externe oriëntatie
 - Uitbouwen personeelsmanagement
 - Analyseren en beschrijven werkprocessen
 - Verbeteren informatievoorziening door gebruik van moderne technologie
 - Ontwikkelen integraal systeem voor kwaliteitszorg
 - Structureren en uitbouwen kennis-management
 - Uitbreiden en verbeteren huisvesting gerechten
 - Evalueren en verbeteren besturings-en -bekostigingsmethodiek.

Op basis van deze beleidsprioriteiten worden in het *Jaarplan voor de rechtspraak* concrete activiteiten benoemd. Deze activiteiten en de behaalde resultaten worden in de volgende hoofdstukken van dit jaarverslag beschreven.

Vanwege beperkte financiële middelen én de verwachte groei van het aantal zaken, verleende de rechtspraak in het jaarplan 2003 voorrang aan activiteiten die bijdragen aan de verhoging van het productieniveau. De planning betrof circa 3 procent groei ten opzichte van de realisatie in 2002. Voor het jaar 2003 werd gestreefd naar een doelmatigheidsverbetering voor de hele rechtspraak van 1 procent. Op deze plek kan volstaan worden met de constatering dat de stijging van het aantal ingestroomde zaken met 11 procent spectaculair was en dat de gerechten bovendien een aanmerkelijk deel van deze instroom in het verslagjaar hebben kunnen verwerken.

2. Resultaten

2.1 Productie

De totale productie van de rechtspraak was in 2003 aanzienlijk hoger dan in 2002. Zowel in absolute aantallen als naar werklust gewogen heeft de rechtspraak 14 procent meer geproduceerd dan in 2002.¹ Deze productie was noodzakelijk vanwege de forse instroomgroei (zie paragraaf 2.4) en vanwege de noodzaak de voorraden in vreemdelingen- en belastingzaken te verkleinen. Enerzijds is de productiegroei tot stand gekomen door doelmatiger te werken. Anderzijds is met succes een beroep gedaan op extra persoonlijke inzet van medewerkers. Hierdoor is de werkdruk sterk toegenomen.

Productiegroei in aantallen en gewogen productie²

	absolute aantallen		toename 2003 t.o.v. 2002	
	2002	2003	absolute productie	gewogen productie
Kantonzaken	759.460	886.870	17%	16%
Civiel rechtbanken en hoven	417.120	454.300	9%	6%
Straf rechtbanken en hoven	237.530	267.880	13%	17%
Bestuur (inclusief vreemdelingenkamer en belasting)	141.790	164.010	16%	21%
Totaal	1.555.900	1.773.050	14%	14%

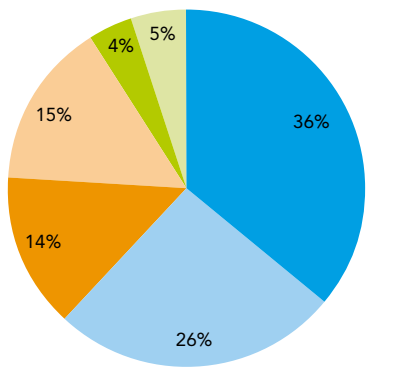
De sector kanton kreeg zowel voor strafzaken als civiele zaken onverwacht met een sterke instroomgroei te maken. De stelregel bij de kantons dat de uitstroom zo snel mogelijk de instroom dient te volgen, leidde in 2003 tot een veel hogere productie. De werkdruk is daar dan ook fors toegenomen.

De productietoename van de sector civiel van de rechtbanken en hoven was minder groot dan die van de andere sectoren.

De productie groeide ook sterk in de straf-sector, meer overigens bij de gerechtshoven (33%) dan bij de rechtbanken (10%). Deze productiegroei hangt behalve met de grote persoonlijke inzet van alle medewerkers ook samen met een forse personele uitbreiding, met een doelmatigheidsverbetering door bijvoorbeeld meer zaken per zitting af te doen, met het beperken van het aantal aanhoudingen en ten slotte met het wegwerken van ‘oude’ aangehouden zaken.

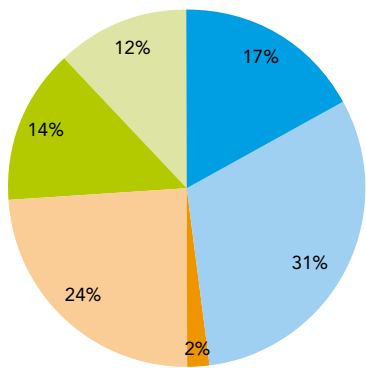
Productie in aantallen in 2003

- Civiele zaken sector kanton
- Sector civiel rechtbanken en hoven
- Strafen Mulder sector kanton
- Sector straf rechtbanken en hoven
- Bestuurszaken rechtbanken, appèlcolleges
- Vreemdelingenkamers

De sterke productiegroei bij de sector bestuur is voornamelijk te danken aan de hoge productie vreemdelingenzaken. De uitbreiding van de vreemdelingenkamers in 2003 was sneller voltooid dan verwacht. De afhandeling van andere bestuurszaken in eerste aanleg groeide met 8 procent. De productie belasting-

Gewogen productie (in uren) in 2003

- Civiele zaken sector kanton
- Sector civiel rechtbanken en hoven
- Strafen Mulder sector kanton
- Sector straf rechtbanken en hoven
- Bestuurszaken rechtbanken, appèlcolleges
- Vreemdelingenkamers

zaken bleef ongeveer op hetzelfde niveau als in 2002, ondanks een lagere instroom. De productie van het College van Beroep voor het bedrijfsleven en de Centrale Raad van Beroep nam iets af. Uit bovenstaande grafieken blijkt dat het civiele recht veruit het grootste aandeel van de werkzaamheden in de gerechten voor zijn rekening neemt.

2.2 Verwerving van financiële middelen

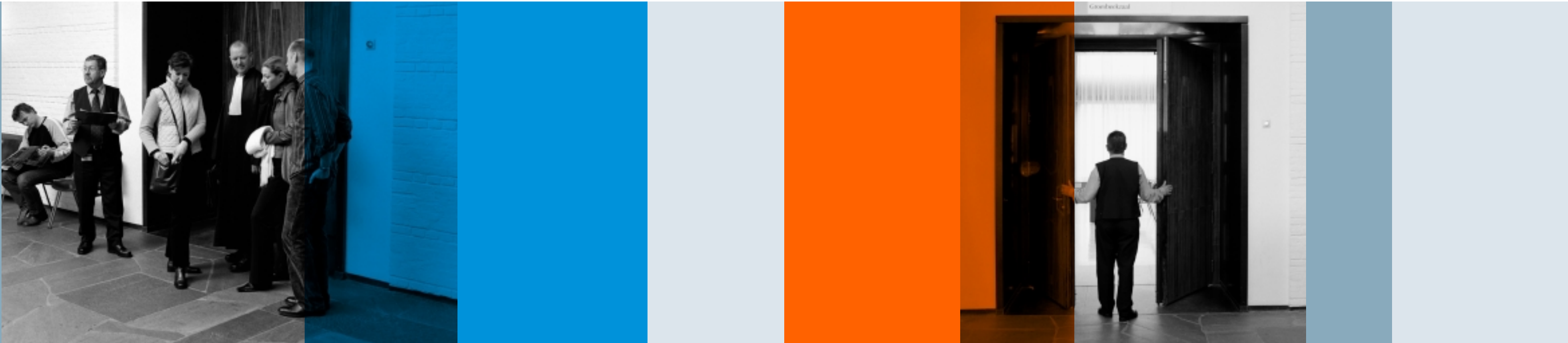
Na vaststelling van de Miljoenennata 2003 is in november 2002 17 miljoen euro toegevoegd onder meer ten behoeve van uitbreiding van het aantal strafkamers. De begroting van de Raad voor de rechtspraak is gedurende het jaar 2002 op een drietal momenten (Voorjaarsnota, Najaarsnota en Slotwet) bijgesteld. Het totaal van deze bijstelling bedroeg 35,6 miljoen euro. Uit het overzicht hiernaast blijkt de opbouw van de begroting van de Raad vanaf de stand Miljoenennota 2003 tot en met de Slotwet 2003.

Ten opzichte van het totale beschikbare budget voor 2003 is de begroting van de rechtspraak met een bedrag van 0,5 miljoen euro overschreden. Deze overschrijding bedroeg 0,07 procent van het totale budget. Dit evenwicht tussen inkomsten en uitgaven kwam onder meer tot stand door enkele maatregelen tot beperking van de uitgaven op centraal niveau. Zo werd het huisvestings-expertisecentrum van de rechterlijke organisatie opgeheven. In 2003 kreeg de rechtspraak te maken met enkele kortingen en bijdragen die van invloed waren op de budgettaire ontwikkeling.

Opbouw budgettair kader 2003

		(x 1.000 euro)
Stand Miljoenennota 2003		636.966
Nota van Wijziging november 2002	17.000	
Mutaties Voorjaarsnota 2003	2.156	
Mutaties Najaarsnota 2003	26.019	
Slotwet mutaties 2003	7.388	
Totaal begrotingsbijstellingen 2003		52.563
Budgettaire stand		689.529
Realisatie 2003		690.000
Tekort		-471

De kortingen betroffen algemene bezuinigingsmaatregelen. Hierin zat onder meer een taakstelling met betrekking tot inhuur van externen. Daarnaast zijn in het kader van het regeerakkoord van het kabinet-Balkenende II financiële middelen beschikbaar gesteld voor de uitvoering van het Veiligheidsprogramma. De rechtspraak heeft daartoe in 2003 een bedrag van 3,9 miljoen euro ontvangen. Verder is bij Najaarsnota een bedrag van 3,8 miljoen euro aan de begroting van de rechtspraak toegevoegd voor het oplossen van de capaciteitsproblematiek bij de strafsectoren.

Bij Najaarsnota is een bedrag van 1,5 miljoen euro toegevoegd ter compensatie van een geprognosticeerde overschrijding van het gerechtskostenbudget. Voor het overige is zowel bij Voorjaarsnota als bij Najaarsnota en Slotwet voor een bedrag van 26,5 miljoen euro aan technische mutaties verwerkt. Deze technische mutaties bestaan onder meer uit toewijzingen als gevolg van inflatiecorrectie op de loonkosten.³

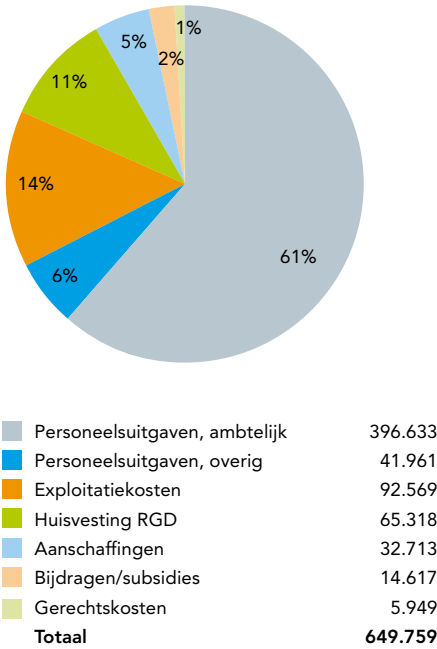
2.3 Productie en financiën

De rechtspraak heeft in 2003 50 miljoen euro meer uitgegeven aan personeel dan in 2002. De stijging is een gevolg van capaciteitsuitbreiding en reguliere loonstijgingen. Dit is gefinancierd uit (I) budget beschikbaar gesteld voor uitbreiding van het aantal strafkamers en opvang van de reguliere groei in de instroom van civiele en bestuurszaken (8 miljoen euro), (II) besparingen op exploitatiekosten (8 miljoen euro), (III) uitstellen van aanschaffingen (16 miljoen euro) en (IV) budget beschikbaar gesteld voor opvang van de reguliere loonstijgingen (17 miljoen euro).

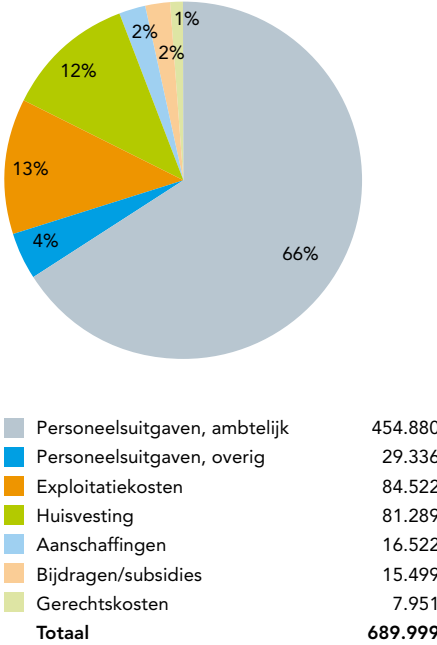
(I) Doordat vooruitlopend op de beschikbaarheid van deze middelen reeds in 2002 werving- en selectieactiviteiten waren gestart, konden begin 2003 nieuwe rechters en gerechtsambtenaren worden aangesteld.

(II) en (III) Daarnaast heeft de rechtspraak in 2003 middelen voor het primaire proces vrijgemaakt door materiële uitgaven te temporiseren. De aanschaf van bijvoorbeeld computers, meubilair en stoffering is uitgesteld en er zijn incidentele besparingen op exploitatiekosten (bijvoorbeeld bureaunkosten) gerealiseerd. In 2003 is de helft minder aan aanschaffingen en 12 procent minder aan exploitatiekosten uitgegeven dan in 2002. Met de vrijgekomen middelen is geïnvesteerd in de verwerkingscapaciteit. Om kaalslag en achterstalling onderhoud te voorkomen, kan het uitstellen van investeringen niet ieder jaar plaatsvinden.

Uitgaven in kostengroepen 2002
(x 1.000 euro)

Uitgaven in kostengroepen 2003
(x 1.000 euro)

(IV) De reguliere loonstijgingen kostte de rechtspraak ongeveer 17 miljoen euro extra. Hiervoor is budget beschikbaar gesteld.

Ook heeft de druk van de hoge instroom een appèl gedaan op het grote verantwoordelijkheidsgevoel van de medewerkers. Dit geldt in het bijzonder voor de kantonsector. Hierdoor is de werkdruk binnen de rechtspraak zodanig toegenomen dat een dergelijke prestatie niet van jaar op jaar mag worden verwacht.

Van het totale resultaat dat bovenstaande maatregelen heeft opgeleverd, beschouwt de Raad voor de rechtspraak 2 procent van de hogere productie in 2003 als structurele efficiencywinst. Deze winst wordt voor 2004 doorgezet door in de bestuursafspraken een productiegroei van minimaal 2 procent af te spreken zonder dat hiervoor het budget van een gerecht wordt verhoogd. Het overige aandeel van de hogere productie beschouwt de Raad als incidentele efficiencywinst.

Bestuursafspraken en productie

Begin 2003 werden afspraken gemaakt met de Minister over de te realiseren productie. De afspraak over productie in aantallen, evenals de afspraak over de gewogen productie, is gebaseerd op de som van de bestuursafspraken die de Raad maakt met de individuele gerechten. Deze afspraken zijn al in het najaar van de 2002 met de gerechten gemaakt en op dat moment was de realisatie 2002 nog niet bekend. Hierdoor kan het voorkomen dat de productie in aantallen in de afspraak voor 2003 lager ligt dan de realisatie 2002. Er is echter wel met de gerechten afgesproken meer ‘zwaardere’ zaken af te doen. De afspraak gewogen productie is daardoor relatief hoger dan de afspraak productie in aantallen, en de productiegroei ten opzichte van de afspraken bij gewogen productie is lager dan bij de productie in aantallen.

Totale productie rechtspraak (afgerond op duizendtallen)

	realisatie* 2001	realisatie* 2002	productie- groei 2002	bestuurs- afspraken 2003	realisatie 2003	productie- groei 2003	productie t.o.v. afspraken
Producten in aantallen	1.450.000	1.556.000	7%	1.551.000	1.773.000	14%	14%
Gewogen productie in uren	7.092.000	7.788.000	10%	8.046.000	8.880.000	14%	10%

* De productiecijfers 2002 wijken in geringe mate af van de cijfers opgenomen in het jaarverslag 2002: 1.583.000 (aantal) en 7.795.000 (gewogen). Het betreft een correctie voor de categorie ‘akten en verklaringen’ in de kantonsectoren.

2.4 Instroom

De totale instroom nam in 2003 toe met 11 procent. Deze groei was groter dan het voorgaande jaar en veel groter dan op grond van de autonome trend van de afgelopen jaren verwacht kon worden.⁴ Bij vreemdelingen- en belastingzaken daalde de instroom in 2003 juist sterk. Als de totale instroomgroei hiervan wordt geschoond, dan blijkt de instroom op de overige terreinen in 2003 met 15 procent te zijn gestegen. Deze stijging hangt voor ongeveer eenderde samen met de toename van strafzaken. Eenzelfde deel komt voor rekening van de autonome trend en de economische recessie.⁵

Instroom rechtspraak in 2002 en 2003
(afgerond op tientallen)⁶

	2002	2003	groei 2003
Sector kanton rechtbanken	762.280	908.100	19%
Sector civiel rechtbanken	401.940	442.400	10%
Sector bestuur rechtbanken	140.630	114.340	-19%
Sector straf rechtbanken	211.050	228.370	8%
Appèlcolleges	68.800	67.060	-3%
Totaal rechtspraak	1.584.700	1.760.270	11%
Totaal exclusief vreemdelingenzaken	1.486.800	1.691.370	14%
Totaal exclusief vreemdelingen- en belastingzaken	1.462.920	1.676.700	15%

In 2002 vond nog een sterke instroomgroei van vreemdelingenzaken plaats, terwijl die instroom in 2003 juist afnam. In 2002 nam de instroom van belastingzaken bij de hoven toe met 35 procent en in 2003 daalde hij weer. Dit hangt samen met de cyclische instroom van zaken op grond van de *Wet onroerende zaaksbelasting*.

Instroom rechtspraak in 2002 en 2003
(afgerond op tientallen)

	2002	2003	groei 2003
Vreemdelingenzaken	97.900	68.900	-30%
Hoven belastingzaken	23.880	14.670	-39%
Overige bestuurszaken	42.730	45.440	6%

2.5 Productie in verhouding tot de instroom

In 2003 was de productie iets hoger dan de instroom. Behalve bij de behandeling van handelszaken door de gerechtshoven zijn nergens de werkvoorraden substantieel opgelopen. Daar bleef de productie 10 procent achter bij de instroom. In 2002 bedroeg het ‘tekort’ nog 21 procent. Bij de bestuurssectoren van de rechtbanken liep de uitstroom van bodemzaken ruim 3 procent achter bij de instroom. Bij de kantonsectoren heeft men de instroom aan overtredingen en Mulderzaken niet helemaal bij kunnen houden. Dat is echter, gezien de productieafspraken voor 2004, van tijdelijke aard.

Net als in voorgaande jaren hebben de Vliegende Brigade en het Landelijk Ondersteuningsteam Hoven (LOTH) bijgedragen aan het wegwerken van achterstanden in de civiele sectoren. Deze projectorganisaties krijgen dossiers van de gerechten aan-geleverd, waarvoor conceptvonnissen worden opgesteld. Het LOTH is op grond van kostenoverwegingen met ingang van 2004 opgeheven. De productie bij de strafsector lag hoger dan de instroom. Dit betrof deels een aantal in 2002 afgedane zaken die pas in 2003 administratief verwerkt konden worden en deels het afdoen van al langer openstaande zaken.

Instroom en productie rechtspraak in 2003

	instroom	productie	productie t.o.v. instroom
Kantonsector rechtbanken	908.100	886.870	98%
Sector civiel rechtbanken	442.400	443.200	100%
Sector bestuur rechtbanken	114.340	135.000	118%
Strafsector rechtbanken	228.370	235.380	103%
Appèlcolleges	67.030	72.600	108%
Totaal rechtspraak	1.760.180	1.773.050	101%
Totaal exclusief vreemdelingenzaken	1.691.280	1.682.370	99%
Totaal exclusief vreemdelingen- en belastingzaken	1.676.640	1.661.580	99%

Een belangrijke factor in de relatief hoge productie was het verkleinen van de werkvoorraden vreemdelingenzaken en belastingzaken. Het aantal nieuwe vreemdelingenzaken nam sterk af. De gerechten hebben hun productie tegelijkertijd verhoogd, zelfs meer dan de bestuursafspraken voorschreven.

Daardoor zijn de werkvoorraden afgenomen. Hetzelfde geldt voor belastingzaken. Daar nam de instroom af met 39 procent. De productie bleef ongeveer gelijk aan die in 2002. Dit hangt samen met de cyclische instroom en gespreide verwerking van zaken op grond van de *Wet onroerende zaaksbelasting*.

Instroom en productie rechtspraak in 2003

	instroom	productie	productie t.o.v. instroom
Vreemdelingenzaken	68.900	90.670	132%
Hoven belastingzaken	14.640	20.790	142%

2.6 Doorlooptijden

In het jaarplan voor 2003 werd de verwachting uitgesproken dat de doorlooptijden niet zouden teruglopen en hier en daar vanwege het wegwerken van oude zaken tijdelijk zelfs zouden kunnen oplopen.⁷ Productiviteitsverhoging en doelmatigheidsverbetering kregen prioriteit om de toename van het beroep op de rechter te kunnen verwerken. In grote lijnen heeft de rechtspraak het sterk toegenomen beroep op de rechter kunnen verwerken. De productie was zelfs hoger dan de instroom. Gegevens over de omvang van werkvoorraden kunnen nog niet gebruikt worden, omdat ze op dit moment niet betrouwbaar zijn. Dit betekent dat er geen conclusies over eventuele achterstanden getrokken kunnen worden.

Sector kanton: doorlooptijden in dagen		
Zaakstype	2002	2003
Handelszaak met verweer	64	58
Handelszaak zonder verweer (verstek)	13	11
Familiezaak	27	27
Voorlopige voorzieningen	30	28
Strafzaak bij kanton (overtreding)	43	43

De gemiddelde doorlooptijd van de procedures bij de kantonsectoren is gelijkgebleven of zelfs afgenomen, ondanks de forse toename van de instroom.

Sector civiel: doorlooptijden in dagen		
Zaakstype	2002	2003
Handelszaak met verweer	323	389
Handelszaak zonder verweer (verstek)	41	41
Beschikking op verzoekschrift (met name insolventie)	45	51
Faillissement	niet beschikbaar	niet beschikbaar
Echtscheiding	104	111
Beschikking op verzoekschrift aan de kinderrechter	35	35
Overige familiezaak (b.v. adoptie)	148	156
Kort geding	49	49

Het oplopen van doorlooptijden in handelszaken waarin de gedaagde verweer voerde, is mede een gevolg van het wegwerken van oude zaken. Ook waren er lokaal nog capaciteitsproblemen.

Sector straf: doorlooptijden in dagen ⁸		
Zaakstype	2002	2003
Strafzaak (MK)	124	139
Uitwerken vonnis strafzaak voor hoger beroep (MK)	114	109
Politierechterzaak (incl. economische)	56	51
Strafzaak bij de kinderrechter (enkelvoudig)	68	62

De behandeling van de zwaardere en ingewikkelder strafzaken (die door de meervoudige kamer worden behandeld) duurde twee weken langer dan in 2002. Politierechterzaken en strafzaken voor de kinderrechter namen iets minder tijd in beslag dan in 2002. De toename in doorlooptijd van strafzaken is in beginsel het gevolg van meer of langduriger aanhoudingen in de behandeling van de zaak. Daar kan capaciteitsproblematiek bij de rechtspraak achter schuilgaan, maar er kunnen ook andere oorzaken zijn. Een voorbeeld is het niet tijdig leveren van rapportages door ketenpartners in zaken die al voor de rechter gebracht zijn. Ook het niet tijdig afhandelen door het Openbaar Ministerie van (voor onbepaalde tijd) aangehouden zaken, werkt door in de doorlooptijden. Eind 2002 lag de vraag van het Openbaar Ministerie naar zittingscapaciteit 5 tot 6 procent boven de beschikbare capaciteit. In de loop van 2003 is dat probleem voor een belangrijk deel opgelost.

Sector bestuur: doorlooptijden in dagen		
Zaakstype	2002	2003
Bestuurszaak	373	346
Voorlopige voorziening		
bij een bestuurszaak	45	45
Vreemdelingenzaak	383	469

De doorlooptijden van bestuursrechtelijke bodemprocedures namen met een maand af en bleven in 2003 net binnen een doorlooptijd van een jaar. De voorlopige voorzieningen werden evenals in 2002 in ongeveer anderhalve maand afgedaan. De gemiddelde doorlooptijd van vreemdelingenprocedures nam in 2003 toe met ruim drie maanden tot ruim een jaar en vijf maanden. Dit is echter volledig toe te schrijven aan het wegwerken van oude zaken.

Gerechtshoven, doorlooptijden in dagen		
Zaakstype	2002	2003
Handel	422	521
Familie	267	230
Belastingzaak	527	511
Strafzaak (enkelvoudig of meervoudig behandeld)	niet beschikbaar	niet beschikbaar
Uitwerken arrest voor cassatie	niet beschikbaar	niet beschikbaar

De doorlooptijden van handelszaken bij de gerechtshoven namen behoorlijk toe. In die categorie zaken zijn zowel de handelszaken waarin gedaagde verweer voert als relatief kort durende (twee tot drie maanden) handelsrekesten begrepen. Problemen in de verwerking zitten met name in de eerste groep. De hoven kunnen de toenemende instroom van handelszaken niet bijhouden. In 2002 bleef de productie 21 procent achter bij de instroom en in 2003 10 procent. Daarnaast zijn oude, al langere tijd stilliggende procedures afgehandeld door partijen aan te schrijven. Een groot deel kon vervolgens geroyeerd worden. De rest is met voorrang behandeld. Het waren zaken met gemiddeld relatief lange doorlooptijden. Verder melden enkele hoven een toename van het aantal tussenarresten. Op het terrein van familie-zaken bestonden bij de hoven in 2003 geen capaciteitsproblemen, althans de werkvoorraden liepen niet op, ondanks een instroomstijging van 12 procent. De doorlooptijd voor belastingzaken is gelijk gebleven. Gemiddeld duurt de procedure nog

steeds zeventien maanden. De vierjaarlijkse piek in instroom van WOZ-zaken, speelt daarbij een rol. Op achterstanden als gevolg van de vorige piek is behoorlijk ingelopen. Voor strafzaken in hoger beroep zijn nog geen gemiddelde doorlooptijden te geven. Wel valt te constateren dat de hoven, mede door capaciteitsuitbreidingen, de instroom strafzaken goed hebben kunnen bijhouden. De productie lag ondanks een instroomgroei van ongeveer 24 procent in 2003 gelijk aan de instroom. Procedures bij het College van Beroep voor het bedrijfsleven duurden in 2003 gemiddeld ongeveer zestien maanden. De voorlopigevoorzieningenprocedures namen in 2003 minder tijd in beslag dan in 2002. Bij de Centrale Raad van Beroep duurden de bodemzaken in 2003 gemiddeld twee jaar. Dit is vrijwel gelijk aan 2002. De voorlopige voorzieningen zijn aanzienlijk sneller afgedaan dan in 2002.

Doorlooptijden College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBb) en Centrale Raad van Beroep (CRvB)		
Zaakstype	2002	2003
CBb		
- bestuurszaak	513	494
- voorlopige voorziening	45	36
CRvB		
- bestuurszaak	741	713
- voorlopige voorziening	60	46

Noten hoofdstuk 2

- 1
- Met productie wordt de omvang van het aantal afgedane producten bedoeld. Dat zijn voor het grootste deel afgedane zaken. Er zijn echter ook producten die niet als zaak zijn te beschouwen, zoals het opmaken van akten in nalatenschappen. Ook kunnen sommige zaken leiden tot meer dan één product, zoals raadkamerbehandelingen en het uitwerken van vonnissen. De rechtspraak rekent in producten in plaats van zaken vanwege het bekostigingsstelsel. Omdat tussen zaken grote verschillen in behandeltijd kunnen bestaan, wordt daarnaast het begrip gewogen productie gehanteerd. Deze

- 2
- Zie voor meer gedetailleerde informatie deel II van dit verslag.
- 3
- Een toelichting op deze posten is terug te vinden in de tekst van Voorjaars- en Najaarsnota en de Slotwet.
- 4
- De autonome trend is de trend van de afgelopen jaren, ontgaan van de effecten van invloedrijke beleidswijzigingen.
- 5
- Zie voor een meer uitgebreide analyse van de instroom en de relatie met de economische

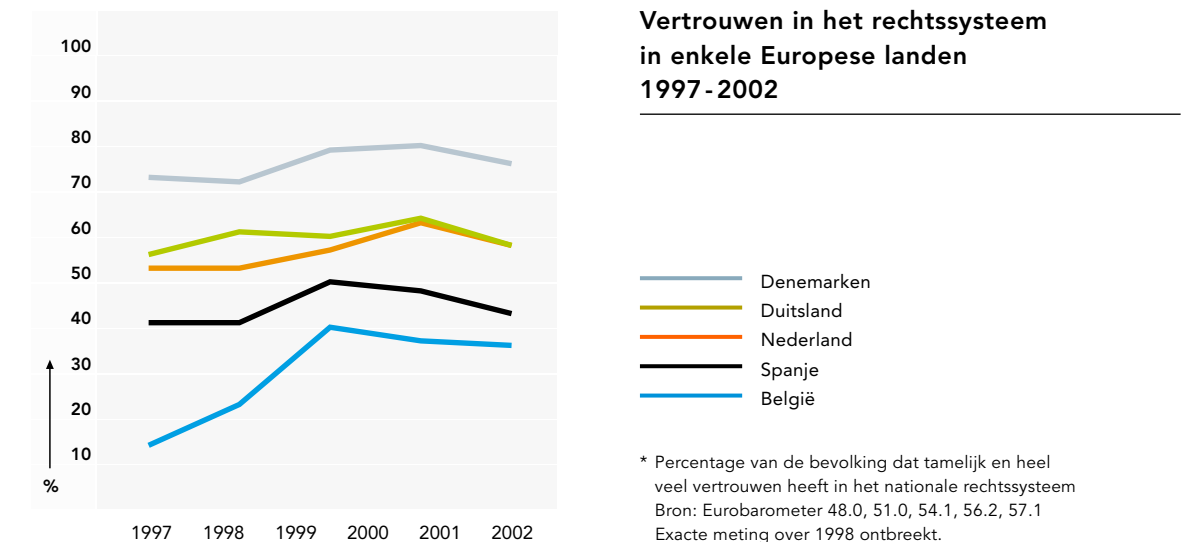
- recessie Thema 3, pag. 44.
- 6
- Zie voor een meer gedetailleerde tabel Deel II, pag. 50.
- 7
- Als algemeen uitgangspunt voor doorlooptijden geldt dat het instroommoment is gedefinieerd als het moment waarop een zaak binnenkomt bij een gerecht en het uitstroommoment als het moment van afdoening door de rechter.
- 8
- Bij de hier weergegeven doorlooptijden gaat het alléén om het traject bij de rechter, de dagen bij politie en Openbaar Ministerie worden niet meegerekend.

Versterking publiek vertrouwen

Vertrouwen in de rechtspraak is belangrijk voor het goed functioneren van de rechtsstaat. Om zicht te krijgen op het beeld dat de Nederlandse burger van de rechtspraak heeft, analyseerde het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) in opdracht van de Raad voor de rechtspraak de beschikbare gegevens over het vertrouwen in de rechtspraak en de factoren die dat vertrouwen in stand houden en vergroten.⁹ Daaruit blijkt dat het vertrouwen in de rechtspraak in Europa in de jaren negentig is gedaald. In ons land daalde dat vertrouwen opvallend sterk. De laatste jaren lijkt het vertrouwen weer gestegen en inmiddels min of meer stabiel te zijn. Dit strookt niet met het veelgehoorde idee dat het vertrouwen in de rechter tanende zou zijn. In Europees verband behoort ons land tot de categorie landen waarin een meerderheid van de bevolking veel vertrouwen in rechtspraak heeft.

Vertrouwen in de rechtspraak blijkt gebaseerd op diverse factoren die in min of meerdere mate te beïnvloeden zijn. De belangrijkste factor is het vertrouwen van de burger in andere overheidsinstituties zoals de politie, het parlement en de ambtenarij. De rechtspraak vormt in de ogen van de Nederlander een onderdeel van de nationale overheidsorganisatie – de overheid – waarbinnen men geen onderscheid maakt. Dit betekent dat onvrede met het functioneren van de overheid onvrede over de rechtspraak tot gevolg kan hebben.

Tot op zekere hoogte kan het vertrouwen van de burger in de rechtspraak beïnvloed worden door meer transparantie, een effectievere werkwijze en betere resultaten. Modernisering en professionalisering van de rechtspraak dragen daaraan bij. In 2003 werd bijzondere aandacht besteed aan de transparantie van de rechterlijke macht.

Leidraad onpartijdigheid

In onze rechtsstaat heeft iedereen recht op toegang tot een onpartijdige rechter. Die onpartijdigheid van de rechter moet in iedere situatie boven elke twijfel verheven zijn. De integriteit van de individuele rechter vormt daarom een belangrijke factor in het publiek vertrouwen. Tegelijkertijd geldt dat een rechter, net als anderen, niet vrij is van persoonlijke opvattingen over maatschappelijke, politieke en ethische kwesties. Om onpartijdig te kunnen oordelen, dient hij zich van zijn persoonlijke opvattingen bewust te zijn en daarvan bij zijn professioneel oordeel afstand te nemen.

De rechtspraak heeft samen met de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak gewerkt aan een ‘leidraad onpartijdigheid’ van de rechter. De leidraad vormt voor de individuele rechter een toetsingskader om te beoordelen of het behandelen van een specifieke zaak kan leiden tot een situatie waarin de schijn van partijdigheid wordt gewekt. Mocht de rechter tot deze conclusie komen, dan zal dit ►

- ▶ leiden tot terugtrekking of een verzoek om zich te mogen verschonen. Voor de burger – die er via de website Rechtspraak.nl kennis van kan nemen – vergroot de leidraad de transparantie. Men krijgt beter zicht op de criteria die rechters hanteren bij de afweging of zij een zaak wel of niet kunnen behandelen.

Rechter-plaatsvervanger

In de met zekere regelmaat oplaaiende maatschappelijke discussies over onpartijdigheid keert telkens de positie van de rechter-plaatsvervanger terug. Vooral de combinatie van het plaatsvervaarderschap met een hoofdfunctie als advocaat, politicus, officier van justitie of (beleidsbepalend) ambtenaar roept vragen op. Het vermijden van de schijn van partijdigheid en het voorkomen van enige aantasting van het vertrouwen in de rechtspraak zijn doorslaggevend geweest in de beslissing over dit onderwerp nieuw beleid te maken. Daartoe is de daadwerkelijke inzet van rechter-plaatsvervaarders geïnvventariseerd en heeft een fundamenteel debat over de voor- en nadelen van het systeem plaats-gevonden met betrokkenen binnen en buiten de organisatie.

Uit de inventarisatie en brede discussie kwam het volgende beeld tevoor-schijn. Voor de overstap vanuit andere juridische functies naar de rechterlijke macht is het instituut rechter-plaatsvervanger buitengewoon belangrijk. Potentiële rechters kunnen zo op vrij natuurlijke wijze in de praktijk kennis-maken met een deel van het rechterlijke werk. Een tweede pluspunt is de aan-wezigheid van plaatsvervaarders met een hoofdfunctie elders in de samen-leving, waardoor maatschappelijke participatie in de rechtspraak vorm krijgt. Plaatsvervaarders worden ook ingezet vanwege een specifieke deskundigheid, waarvan in meervoudige kamers dankbaar gebruik wordt gemaakt, met name door de gerechtshoven.

Uitkomsten inventarisatie inzet rechter-plaatsvervaarders in 2002					
Aantal personen (totaal van 26 gerechten)	honoraire plaatsvervaarders* met een hoofdfunctie elders, zoals advocaten, universitair docenten en bedrijfsjuristen		plaatsvervaarders-in-opleiding met een aanstelling als gerechtsauditeur (in dienst van een gerecht)		
	hoven	rechtbanken	hoven	rechtbanken	
1. hoofdfunctie in advocatuur	82	206	3	22	
2. hoofdfunctie in het openbaar ministerie	6	4	0	2	
3. hoofdfunctie in de politiek	1	0	0	0	
4. hoofdfunctie in een departement	9	20	4	0	
Subtotaal (= 359)	328		31		
5. Overige personen ¹⁰	488		33		
Totaal (= 880)		816		64	

* Honoraire plaatsvervaarders verrichten incidenteel rechterlijke werkzaamheden.

Er kleven ook duidelijke bezwaren aan de structurele medewerking van plaats-vervaarders. De discussie over mogelijke schijn van partijdigheid duikt steeds weer in de media op. De negatieve gevolgen voor het beeld van een integere, vertrouwenwekkende rechtspraak kunnen niet langer genegeerd worden.

De inventarisatie heeft geresulteerd in voorstel voor wijziging in het systeem van rechter-plaatsvervanger. Dit advies, dat aan het eind van het verslagjaar is aangeboden aan de Minister, houdt in dat de benoeming van aan de recht-spraak bijdragende personen met een hoofdfunctie buiten de rechterlijke macht een tijdelijke zou moeten worden. Daarbij wordt geen onderscheid gemaakt naar de aard van die hoofdfunctie elders.

De schijn van een institutionele vermenging treedt niet of minder op als de rechter-plaatsvervaarders voor een beperkte periode aan de rechtspraak deelnemen. De tijdelijkheid voorkomt immers dat plaatsvervaarders als het ware vergroeid raken met de rechterlijke macht. Een plaatsvervanger zou gedurende een substantiële periode ingezet moeten kunnen worden, zowel ter voorbereiding op een eventuele overstap naar de rechterlijke macht als om de specifieke deskundige inbreng van de plaatsvervanger voor beide partijen zinvol en productief te maken.

Met dit voorstel beoogt de rechtspraak iets te doen aan de bezwaren zonder de voordelen van het instituut rechter-plaatsvervanger overboord te zetten.

Registratie van nevenfuncties

In 2002 is een nieuw landelijk uniform systeem voor de registratie van nevenfuncties ingevoerd, dat het mogelijk moet maken om gegevens over eventuele nevenbetrekkingen van rechters of raadsheren te raadplegen via de internetsite Rechtspraak.nl. Hetzelfde geldt voor de plaatsvervaarders bij wie de hoofdfunctie buiten de rechterlijke macht vermeld moet worden. Burgers kunnen zo een goed inzicht krijgen in de nevenactiviteiten van rechters. Dat biedt hen de mogelijkheid na te gaan of de rechter in hun zaak al dan niet bevooroordeeld zou kunnen zijn. Aan de vervolmaking van het register is het afgelopen jaar aandacht besteed.

Inmiddels is ook de vraag naar het publiceren van het arbeidsverleden van rechters actueel. Een groot deel van de rechters treedt pas na een jarenlange externe loopbaan toe tot de rechterlijke macht. Om ook hier de transparantie te bevorderen, is geopperd het arbeidsverleden van rechters integraal te publice-ren op internet. Verwacht mag worden dat in de loop van het jaar 2004 deze discussie tot besluitvorming leidt. ▶

► Strafrechtspleging

Een van de conclusies uit het SCP-onderzoek is dat het oordeel van de burger over de aanpak van de criminaliteit – waarvan de rechterlijke bestrafing een onderdeel vormt – nauw gerelateerd is aan het vertrouwen in de rechter. Naarmate een burger meer tevreden is over de wijze waarop de criminaliteit wordt aangepakt, heeft hij meer vertrouwen in de rechtspraak en de rechter. Het is een taak van de rechtspraak om zichtbaar te maken hoe de huidige bestrafing is geregeld en met welke factoren de rechter in het bepalen van de strafmaat rekening houdt.

In dit verband kan ook het initiatief van het Dagblad van het Noorden worden genoemd. De redactie heeft na een oproep in de krant een zeer diverse jury samengesteld die met enige regelmaat strafzittingen bijwoont. Na afloop van de zitting en nog eens na bekendworden van het vonnis geeft elk jurylid zijn oordeel over de wijze van rechtspreken en de strafhoogte.

Uit de publicaties blijkt dat de juryleden over het algemeen genuanceerd oordelen en dat de strafmaat veelal dicht in de buurt komt van de door de rechter daadwerkelijk opgelegde straf.¹¹ Hieruit kan geconcludeerd worden dat kennisname van de details van een rechtszaak nuanceert en het optreden van de rechters in de ogen van de burgers legitimeert.

3. Organisatie en management

3.1 Kwaliteit

Kwaliteit is een sleutelbegrip voor de rechtspraak, zeker nu de laatste jaren zo sterk de nadruk is komen te liggen op productiecijfers, bekostiging en doelmatigheid van de rechtspraak. In 2007 moet één systeem van kwaliteitszorg operationeel zijn binnen alle gerechten.

Het systeem, RechtspraakQ genaamd, moet het voor gerechten eenvoudiger maken bestaande kwaliteitsprojecten meer systematisch en in onderling verband aan te pakken. Conform het jaarplan werd het afgelopen jaar met name aandacht besteed aan de inhoudelijke ontwikkeling van dit systeem.

Kwaliteitsstatuten

In 2003 is een model gerechtstatuut en een stramien sectorstatuut ontwikkeld en vastgesteld. Een gerechtstatuut is een opsomming van onderwerpen op het gebied van besturings-, beleidsvormings- en beleids-ondersteunende processen. De sectorstatuten betreffen hoofdzakelijk het primaire proces. De statuten dienen als een soort checklist; ze laten zien dat het gerecht aantoonbaar goed georganiseerd is. De gerechten zijn vrij in de aanpak van activiteiten die voortvloeien uit de statuten.

Meetsysteem rechterlijk functioneren

Het jaar 2003 stond in het teken van afronding van het project meetsysteem van het rechterlijk functioneren. Begin 2003 zijn in de rechtbank Maastricht en in de strafsector van de rechtbank Amsterdam proefprojecten afgerond. Vervolgens is een uitgebreide beschrijving gemaakt van het meetsysteem. Ook is er een praktisch handboek gemaakt voor de invoering van het meetsysteem in een gerecht.

Intervisie

In 2003 heeft Prisma van de Raad voor de rechtspraak de opdracht gekregen om intervisie - intercollegiale toetsing - te introduceren bij de gerechten. Het doel was om na de voorzichtige introductie in 2002 in circa twintig gerechten intervisie op gang te krijgen. Dit doel werd bereikt; in zo'n twintig rechtbanken en appèlcolleges wordt intervisie nu systematisch uitgevoerd en doet meer dan 80 procent van de rechters daadwerkelijk mee. Een grote meerderheid van de deelnemers acht intervisie waardevol en wil het graag continueren.

Waardering door professionele partners en rechtzoekenden

In 2003 voerden vier gerechtshoven een klantwaarderingsonderzoek uit onder professionele partners zoals advocaten, officieren van justitie en rechtzoekenden. Over het algemeen is men tevreden over de dienstverlening. Zo scoren de deskundigheid van raadsheren en de medewerkers hoog. Ook is men tevreden over het verloop van de schriftelijke communicatie en de tijdigheid van de oproepen. Minder tevreden is men met de lange doorlooptijd van zaken en de eventuele wachttijd voor de behandeling van de zaak.

Klachtenprocedure

Sinds twee jaar bestaat er voor alle gerechten een uniforme klachtenregeling. De registratie van klachten was vorig jaar nog verre van betrouwbaar. Landelijke cijfers over 2003 ontbreken daarom in dit jaarverslag.

⁹ Vertrouwen in de rechtspraak: theoretische en empirische verkenningen voor een monitor, Sociaal Cultureel Planbureau, Den Haag, 2004.

¹⁰ 'Overige' personen zijn afkomstig uit de wetenschap, notariaat, bedrijfsleven of zijn gepensioneerd.

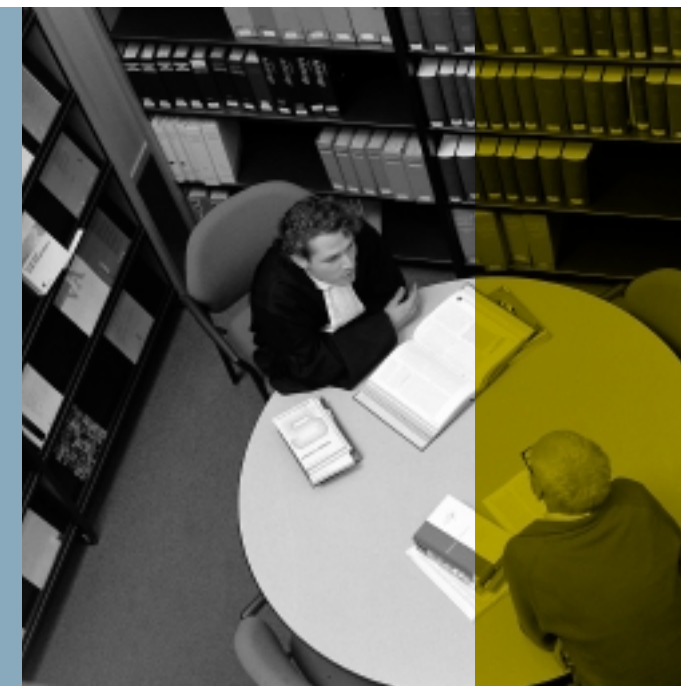
¹¹ Zie hiervoor de website van het Dagblad van het Noorden: www.dvhn.nl.

3.2 Sectorprogramma's

Belangrijke innovatieve instrumenten om de productie- en doelmatigheidsdoelstellingen te realiseren, zijn de landelijke sectorprogramma's. Deze programma's moeten de ontwikkeling, planning en uitvoering van de vele projecten in de sectoren beter op elkaar afstemmen zodat ze elkaar kunnen versterken en tot prestatieverbeteringen van de sectoren leiden. Voorbeelden zijn de landelijke modellen voor werkprocessen en informatiesystemen voor het primaire proces. Maar ook kan het noodzakelijk blijken om in aanvulling op lokale afspraken met ketenpartners landelijke afspraken te maken met deze partijen, in het bijzonder als deze centraal bestuurd worden. De gerechtshofbesturen blijven daarbij integraal verantwoordelijk voor de prestaties die hun sectoren leveren, de sectorprogramma's zijn in dat opzicht uitsluitend ondersteunend van aard.

Het programma voor de sector straf is medio 2003 van start gegaan en het programma voor de civiele sectoren eind 2003. Het programma voor de sector bestuur volgt in de eerste helft van 2004. Het programma bedrijfsvoering is nog niet van start gegaan. Centrale doelstellingen voor deze programma's zijn: het verkorten van doorlooptijden, het terugdringen van de werkdruk, het bevorderen van rechtseenheid en het verbeteren van kwaliteit en productiviteit. Voor de rechtspraak vormen de sectorprogramma's een instrument om op deze gebieden te komen tot innovatie en de verbeteringen op een gecontroleerde en efficiënte manier te implementeren. Het budget voor de sectorprogramma's is vooral bedoeld om de medewerkers uit de gerechtshoven te compenseren voor de tijd die zij vrijmaken om te kunnen participeren in het betreffende programma. Daarnaast zijn middelen beschikbaar voor technische en organisatorische ondersteuning.

3.3 Personeelsbeleid

De eisen die de maatschappij aan de rechtspraak stelt, gaan in toenemende mate over de efficiency en de kwaliteit van de dienstverlening bij de gerechten. De medewerkers bij de gerechten spelen hierin een cruciale rol. Het personeel is immers hét menselijk kapitaal van de rechtspraak. De doelstelling van het personeelsmanagement luidt als volgt: het streven naar voldoende gekwalificeerd en gemotiveerd personeel voor de rechtspraak. Meer in het bijzonder is de rechtspraak bezig met de opbouw en verbetering van loopbaanontwikkeling voor de medewerkers op alle niveaus en met het realiseren van de benodigde capaciteit.

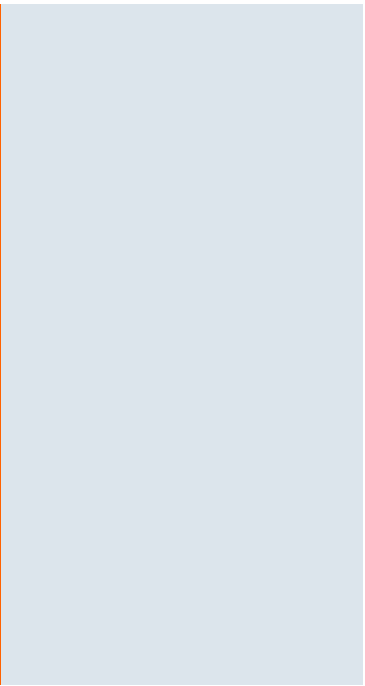
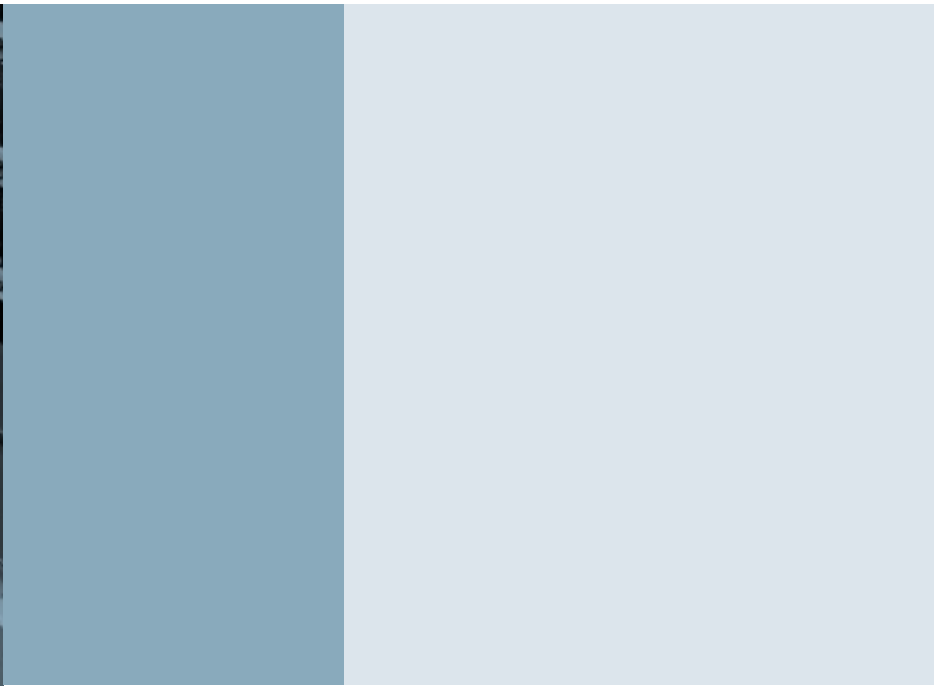
Loopbaanbeleid

Vorig jaar is een landelijke procedure voor doorstroming van medewerkers uit de juridische ondersteuning naar de rechterlijke macht tot stand gebracht. Hoofdpijnen zijn het ondergaan van een assessment en beoordeling door een landelijke selectiecommissie. Na een positieve beslissing wordt met de medewerker een individueel opleidingsplan vastgesteld. Op gerechtelijk niveau zijn loopbaangesprekken gehouden

en persoonlijke ontwikkelplannen opgesteld. Het Studiecentrum Rechtspleging heeft in 2003 een leergang ontwikkeld voor extern aangetrokken juristen die meer dan zes jaar relevante juridische ervaring hebben opgedaan en de overstap maken naar het rechterschap (de rio's). Interne medewerkers die geselecteerd zijn om de overstap naar het rechterschap te maken, zullen ook deze leergang volgen. In januari 2003 is een groep van twintig rechters en raadsheren gestart met een landelijk management-developmentprogramma voor potentiële sectorvoorzitters. In september 2003 is een tweede groep van zeventien deelnemers aan dezelfde opleiding begonnen. Na het doorlopen van dit programma vormen deze rechters in beginsel een *pool* van toekomstige sectorvoorzitters voor de rechtspraak.

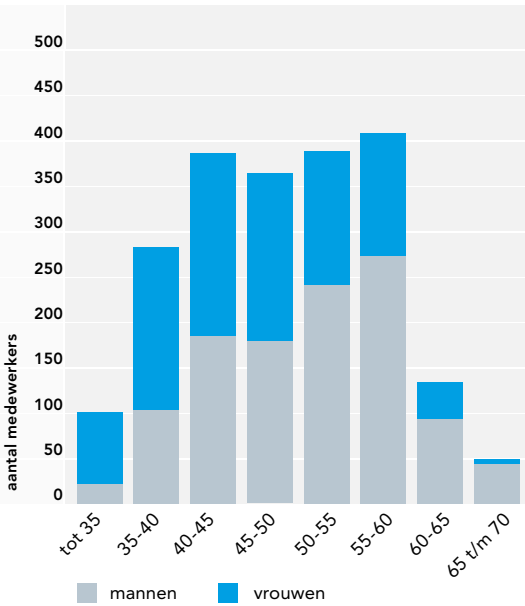
Personeelsplanning

In mei 2003 konden 87 raio's en rio's als gevolg van dreigende bezuinigingen mogelijk niet worden benoemd bij het gerecht waar zij in opleiding waren. Voor 48 gerechtshofambtenaren zat verlenging van hun tijdelijke

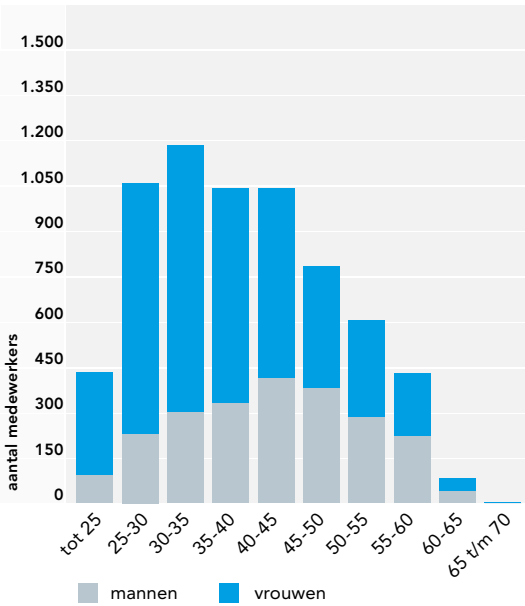
aanstelling er om diezelfde reden niet in. Omdat in veel gevallen al aanzienlijk was geïnvesteerd in de opleiding van deze groep mensen, heeft de Raad voor de rechtspraak per gerecht financiële afspraken gemaakt om hen voor de rechtspraak te behouden.

Leeftijdsopbouw leden rechterlijke macht december 2003 (aantal)

Om voor een langere periode inzicht te kunnen geven in de vervangings- en uitbreidingsvraag werd in 2002 een capaciteitsprognosemodel ontwikkeld. Dit model is in 2003 verder verfijnd om de fluctuaties te kunnen voorzien. Naast de reguliere informatie ten behoeve

Leeftijdsopbouw gerechtsambtenaren december 2003 (aantal)

van personeelsplanning, zoals het aantal fte's, is een belangrijk onderdeel van het capaciteitsprognosemodel de leeftijdsopbouw van de medewerkers binnen de rechtspraak.

Arbeidsmarktcommunicatie

De rechtspraak streefde in 2003 naar een gemeenschappelijke en herkenbare presentatie op de arbeidsmarktmarkt. Dat gebeurde onder meer door eenduidige beeldvorming in personeelsadvertenties, op banenbeurzen en op het internet. Voor meerdere gerechten was het plaatsen van verzameladvertenties nieuw. Daarnaast is een methode ontwikkeld om de wervingsuitingen systematisch na te gaan op resultaten, zowel kwalitatief als kwantitatief. Dit levert informatie op die bruikbaar is voor de verdere professionalisering van de werving en selectie.

Werving en selectie van nieuwe rechters

Raio's

Juristen die recentelijk zijn afgestudeerd en die (nog) geen zes jaar relevante juridische praktijkervaring hebben, kunnen solliciteren voor een opleiding tot rechter of officier van justitie. Geselecteerde kandidaten worden aangesteld als rechterlijk-ambtenaar-in-opleiding (raio). De raio-opleiding duurt zes jaar.

Het aanbod van kandidaten is in 2003 (258) licht gestegen in vergelijking met 2002 (232). Dit is mede te danken aan een actieve benadering van de arbeidsmarkt door bijvoorbeeld deelname aan bedrijven- en instellingendagen. Opvallend is het relatief grote aanbod van vrouwelijke kandidaten en het relatief grote aantal afvallers bij mannelijke kandidaten. Dit leidt tot 'feminisering' van de raio-opleiding. Dit effect wordt grotendeels teniet gedaan door de grotere instroom via de rio-opleiding. Deze trend heeft zich al enige jaren geleden ingezet.

Rio's

Juristen met ten minste zes jaar relevante juridische ervaring die willen toetreden tot de rechtspraak, kunnen kiezen voor een vaste rechterlijke functie of voor het honorair rechterplaatsvervangerschap (het incidenteel verrichten van rechterlijke werkzaamheden).¹² Belangstellenden kunnen zich melden bij de breed samengestelde Commissie Aantrekken Leden Rechterlijke Macht (CALRM). De leden zijn voor de helft afkomstig uit de zittende

¹² Het betreft functies als rechter, als kantonrechter en als raadsheer.

Raio-selectie 2003	totaal	man	vrouw
Aantal kandidaten	258 (100%)	76 (29%)	182 (71%)
Resultaat			
Afgewezen	193 (75%)	67 (88%)	126 (69%)
Aanbevolen	65 (25%)	9 (12%)	56 (31%)

Rio-selectie 2003	totaal	man	vrouw
Aantal kandidaten	191 (100%)	93 (49%)	98 (51%)
Resultaat			
Afgewezen	36 (19%)	21 (23%)	15 (15%)
Aanbevolen	155 (81%)	72 (77%)	83 (85%)

magistratuur en komen verder uit het wetenschappelijk onderwijs, ambtelijke diensten, de advocatuur, het openbaar ministerie en het bedrijfsleven. De kandidaten die in aanmerking komen voor een vaste rechterlijke functie worden tot rechter-in-opleiding (rio) benoemd. De bezuinigingsmaatregelen in de zomer van 2003 hadden tot gevolg dat zowel de vraag als het aanbod vanaf het najaar 2003 zijn

achtergebleven. Dit resulteerde uiteindelijk in een aantal van 191 (285 in 2002) ontvangen kandidaten voor een vaste rechterlijke functie en 80 (76 in 2002) kandidaten voor een honoraire functie.

Studiecentrum Rechtspleging (SSR)

SSR verzorgt onder meer de initiële opleidingen van juristen tot rechter of officier van justitie en de permanente educatie van rechters en officieren van justitie. Daarnaast verzorgt SSR cursussen voor secretarissen en administratief medewerkers bij de gerechten en parketten. In 2003 waren er 264 raio's in opleiding. SSR heeft 722 cursussen gegeven die door 14.952 deelnemers zijn bezocht. Naast het reguliere aanbod van 430 verschillende cursussen zijn nieuwe cursussen ontwikkeld. Een van de belangrijke activiteiten van SSR in 2003 op dat vlak was de ontwikkeling van de leergang rechter speciaal voor rio's, die in 2004 zal starten. (Zie loopbaanbeleid) De gerechten hebben in 2003 een verhoogde inspanning geleverd in het opleiden van nieuwe rechters, bijvoorbeeld door het creëren van meer opleidingsplaatsen, het vrijstellen van ervaren rechters die als opleider optreden en het scholen van opleiders.

Hbo-recht

In 2003 vond de introductie plaats van de hbo-opleiding rechten. Uit een inventarisatie in het najaar blijkt dat men binnen de rechtspraak in het algemeen positief tegenover de nieuwe opleiding staat. Iemand die bij een hbo-instelling is opgeleid tot juridisch medewerker, zou als gerechtssecretaris kunnen instromen. De gerechten zouden dan wel invloed willen uitoefenen op de curricula van de hogescholen, niet alleen via de lokale beroepenveld- of beroepenadviescommissies, maar ook op landelijk niveau.

Samenwerking met universiteiten

De contacten tussen de rechtspraak en universiteiten zijn in 2003 geïntensiveerd. Universiteiten bieden - vaak in gezamenlijke opdracht van gerecht, balie en parket - specifieke cursussen aan voor rechters, secretarissen, advocaten en officieren van justitie. In Groningen heeft de samenwerking met de universiteit in 2003 een extra dimensie gekregen door de zogenaamde Togamaster-opleiding. De Togamaster is een duaal studietraject dat de juridische faculteit van de Rijksuniversiteit Groningen aanbiedt binnen de opleiding Nederlands Recht. Studenten die voor een duaal traject worden

geselecteerd, verrijken hun studie met een leer-werkperiode in de rechtspraktijk (rechterlijke macht, Openbaar Ministerie of advocatuur). Ook de Rotterdamse rechtbank heeft in 2003 een aanzet gegeven tot een dergelijke samenwerking met de Erasmus Universiteit.

Waardering door medewerkers

De stijl van leidinggeven in de gerechten lijkt de afgelopen jaren te veranderen, zo blijkt uit onderzoek. Medewerkers geven aan dat hun direct leidinggevenden toegankelijker zijn geworden, beter luisteren en meer dan voorheen hun waardering uiten voor goed geleverde prestaties. Ook vindt men dat leidinggevenden actief meewerken aan het oplossen van problemen. In 2003 hebben zeven gerechten een medewerkerwaarderingsonderzoek door Prisma laten uitvoeren. Op basis van de resultaten uit onderzoeken uit eerdere jaren kunnen enkele ontwikkelingen worden geschetst. Sinds 1999 zijn er achttien medewerkerwaarderingsonderzoeken uitgevoerd met in totaal 3448 respondenten. Dit betreft ongeveer eenderde van het totaal aantal medewerkers bij de rechtspraak. Over het algemeen zijn medewerkers tevreden over hun werk. Driekwart van de medewerkers

vindt dat er een goede teamgeest heerst, er goed wordt samengewerkt en de kwaliteit van het werk goed is. Een ruime meerderheid vindt dat het werk voldoende uitdaging biedt en dat men genoeg zeggenschap heeft over de uitvoering van het werk. Minder tevreden is men over opleiding en loopbaanperspectief. Leidinggevend en houden over het algemeen te weinig loopbaangesprekken en er worden onvoldoende opleidingsadviezen gegeven.

3.4 Automatisering en informatisering

Met behulp van informatietechnologie moeten werkprocessen worden verbeterd. In het eerste kwartaal werd de eerste stap gezet met de afronding van een ict-architectuurstudie. Die geeft een overzicht van door te voeren verbeteringen in de systemen. In 2003 is een start gemaakt met de vervanging van systemen voor ondersteuning van het civiel en bestuursrecht. Er is een landelijk systeem voor managementinformatie ontwikkeld en een pakket voor roosterplanning geselecteerd,

maar beide waren eind 2003 nog niet in gebruik genomen. Ter voorbereiding op de invoering van een nieuw strafrechtstelsel is in Amsterdam en Rotterdam een digitaal dossier getest. De resultaten zijn veelbelovend voor de effecten op werkprocessen. Besloten is de proef in 2004 voort te zetten. Vorig jaar werd vooral geïnvesteerd in de verbetering van de technische infrastructuur van alle gerechten en het beheer ervan. Dit jaar is geïnvesteerd in onder meer computerruimten, netwerken, servers en back-upvoorzieningen. Eind 2003 waren in alle gerechten de voorzieningen op hetzelfde minimale niveau. Projecten om overal Windows 2000 te installeren en de pc's en desktopsoftware te standaardiseren, konden vorig jaar nog niet worden afgerond. Het gaat hierbij om een omvangrijke operatie, waarbij het beleid gericht is op het inrichten van landelijke standaards. De ontwikkeling van nieuwe applicaties met landelijke standaards heeft ertoe geleid dat de ict-beheerorganisatie van de rechtspraak en het Openbaar Ministerie (ICTRO) grondig moet worden aangepast. De voorbereidingen daartoe zijn in 2003 ter hand genomen.

3.5 Huisvesting

Memorabel in 2003 was de officiële eerste bouwhandeling Haarlem: het laatste project uit het JR120-programma. Dat was een bouwprogramma waarmee ruim een miljard gulden was gemoeid, dat in 1990 startte en in alle arrondissementen voor nieuwe huisvesting zorgde. In 2003 is voorts de meerjarige huisvestingsbegroting gesaneerd; de projectenportefeuille is bijgesteld toen helder werd dat de eerstkomende jaren geen significante groei van de centrale huisvestingsbegroting te verwachten is. Dat heeft geleid tot pijnlijke beslissingen zoals in Zwolle en Leeuwarden, waar gevorderde bouwprojecten na jaren van voorbereiding en uitwerking zijn gestaakt. Een tweede resultaat was de herziening van de organisatie van huisvestingsprocessen. Het huisvestingsexpertisecentrum Hexro is opgeheven. De kennis en capaciteit van deze gezamenlijke landelijke dienst is ondergebracht bij het bureau van de Raad voor de rechtspraak en bij het Openbaar Ministerie.

3.6 Bekostiging en financiering

Tot op heden heeft de rechtspraak het bij de overheid gebruikelijke *geïntegreerde kasverplichtingenstelsel* gehanteerd voor de financiële huishouding van de gerechten. Per 1 januari 2005 gaat de organisatie over op het baten-lastenstelsel. Daarmee wordt een flexibeler en doelmatiger bekostigingssystematiek voor de rechtspraak geïntroduceerd. De essentie wordt gevormd door het mechanisme dat tussen Minister en Raad voor de rechtspraak afspraken worden gemaakt over de productie tegen een vastgestelde prijs per product en dat financiële consequenties kunnen worden verbonden aan de realisatie van de afspraken. Hierdoor worden extra inspanning of meer doelmatigheid beloond.¹³ De voorbereiding op de invoering van het baten-lastenstelsel heeft in 2003 op drie

terreinen gestalte gekregen. Ten eerste zijn afspraken gemaakt met het Ministerie van Justitie en het Ministerie van Financiën over de uitwerking van het nieuwe bekostigingstelsel. Ten tweede is het financieel administratiesysteem Jurist aangepast voor de invoering van het nieuwe stelsel. Een aantal gerechten is bij wijze van proef gaan werken met deze aangepaste omgeving. Als laatste is de interne regelgeving zoveel mogelijk aangepast aan het nieuwe stelsel.

Scheefgroei

Met het begrip scheefgroei wordt binnen de rechtspraak het verschil aangeduid tussen het budget dat volgens de werklasmeting nodig is om de afgesproken productie te realiseren en het werkelijk verkregen budget. De scheefgroei bestaat zowel op het niveau van de rechtspraak als geheel als op het niveau van de gerechten ten opzichte van elkaar. Dit laatste wordt relatieve scheefgroei genoemd. Scheefgroei op rechtspraakniveau wordt aangeduid als het 'budgettekort op grond van het Besluit Financiering Rechtspraak'. Oorzaak van de scheefgroei is de wijze waarop gerechten in het verleden gefinancierd werden.

In 2003 is het budgettekort op grond van het Besluit Financiering Rechtspraak als geheel uitgekomen op 17,2 procent (ruim 98 miljoen euro). Dit verschil met de werkelijkheid acht de Raad voor de rechtspraak thans louter theoretisch. Nieuwe tijdschrijfonderzoeken (in 2003 en 2004) en een nieuw bekostigingstelsel in 2005 moeten regelgeving en werkelijkheid weer bijeenbrengen.

Volgens het Besluit Financiering Rechtspraak heeft de Raad voor de rechtspraak vijf jaar de tijd om de relatieve scheefgroei recht te trekken. Een deel van het extra budget in

¹³ De Raad heeft voor 2003 bestuursafspraken gemaakt met de gerechten over de te leveren productie en de daarvoor benodigde middelen. De afspraken over de te leveren productie worden gemaakt in aantallen zaken én op basis van gewogen productie. De afspraken 2003 waren op totaalniveau in absolute aantallen vrijwel gelijk aan de realisatie 2002, de gewogen afspraak daarentegen was 3 procent hoger dan de realisatie 2002.

2003 is verdeeld over de gerechten om de relatieve scheefgroei terug te dringen. Deze middelen zijn toegekend aan gerechten waar de scheefgroei-problematiek groter was dan 50 procent van het landelijk gemiddelde van de scheefgroei.

Eind 2003 is 30 miljoen euro extra budget beschikbaar gesteld voor het realiseren van extra gewogen productie in 2004. Bij de verdeling van dit geld over de gerechten is vooral rekening gehouden met het terugdringen van de relatieve scheefgroei. Volgens deze verdeelsystematiek heeft ieder gerecht extra budget gekregen (variërend van +2% tot +7%) onder de voorwaarde dat hiervoor ook een minimaal gewenste verhoging van de totale gewogen productie wordt gerealiseerd (variërend van +4% tot +5%). Daarbij zullen de gerechten die relatief achterlopen een extra inspanning moeten leveren.

Behalve met een budget voor de gerechten werkt de Raad met centrale budgetten. De hoogste centrale budgetten betreffen huisvesting, landelijke automatiseringskosten en opleidingen. In 2003 is ruim 90 miljoen euro uitgegeven aan huisvesting. Het grootste deel hiervan is besteed aan huurkosten en onderhoud van de panden. Aan landelijke automatiseringskosten is bijna 61 miljoen euro besteed. Geïnvesteed werd onder meer in de vervanging en verbetering van computer-ruimten en netwerken. Ook werd een deel van dit budget besteed aan de ontwikkeling van nieuwe geautomatiseerde systemen voor civiel en bestuursrecht. Het voor opleidingen beschikbaar gestelde budget is ingezet ten behoeve van SSR en voor de ontwikkeling van het loopbaanbeleid en het management-developmentprogramma.

3.7 Mededeling bedrijfsvoering

De afgelopen jaren is een aantal instrumenten ontwikkeld die de interne beheersing bij de gerechten en het toezicht van de Raad op de gerechten ondersteunen.

Planning-en-verantwoordingscyclus

De planning-en-verantwoordingscyclus dient de interne sturing en de verantwoording van de gerechten aan de Raad. De gerechten stellen jaarlijks een jaarplan vast. Drie maal per jaar worden de (financiële) resultaten in relatie tot de jaarplannen aan de Raad gerapporteerd. Vervolgens vinden bestuurlijke overleggen plaats tussen de Raad en de individuele gerechtsbesturen. Aan het eind van het jaar leggen de gerechten in een verslag verantwoording af aan de Raad. Dit verslag bevat een jaarrekening aan de hand van bijbehorende begroting, een jaarverslag en een opgave van overige financiële gegevens. Daarnaast wordt per gerecht een accountantsrapport verstrekt met een accountantsverklaring. De achtentwintig accountantsverklaringen (rechtbanken, gerechtshoven, bijzondere colleges en landelijke diensten) zijn van belang voor de bestuurlijke overleggen.

Beheersinstrumentarium

In de afgelopen jaren is de bedrijfsvoering van de gerechten in een hoog tempo ontwikkeld. Er is een éénduidig en integraal normenkader in het handboek Gewaarmerkte Managementinformatie ontwikkeld waarin de aandachtsgebieden Financieel, Materieel, Personeel en Werklast zijn beschreven en op basis waarvan de gerechten actief zijn om de primaire en secundaire processen te verbeteren en te beschrijven. Daarnaast zijn er diverse instrumenten ontwikkeld om de sturing en beheersing binnen de gerechten en het toezicht van de Raad op de gerechten te faciliteren.

De rechtspraak wil in toenemende mate inzichtelijk maken welke risico's in de bedrijfsprocessen worden onderkend, en de wijze waarop deze risico's worden ingeschat en

beheerst. In 2002 verrichtten de accountants een bijzonder onderzoek naar de opzet, het bestaan en de werking van beheersingsmaatregelen in de interne organisatie. Daaruit bleek dat het instrument bijzonder onderzoek onvoldoende geschikt werd geacht om een bijdrage te leveren aan de gewenste risico-beheersing. De Raad heeft daarom besloten vanaf 2003 gefaseerd een risicoscan bedrijfsvoering in te voeren. De risicoscan moet vaststellen of onderkende risico's voldoende worden beheerst. Omdat de invoering voor alle aspecten van de bedrijfsvoering van een dergelijk instrument veel tijd vergt, is besloten in 2003 de risicoscan te beperken tot landelijk onderkende risico's in financieel en materieel beheer.

Als landelijke risico's zijn bepaald: inkoop, verplichtingenadministratie, activa-administratie en competentietabellen/autorisatieregisters. De risicoscan is in 2003 door de gerechten uitgevoerd. Vervolgens hebben de gerechten een interne audit uitgevoerd om de beheersingsmaatregelen te toetsen op werking. De meeste gerechten hebben maatregelen genomen om de risico's te beheersen. Door de accountant is het proces van de risicoscan en van de interne audit bij de gerechten getoetst. Uit de risicoscan en de toetsing kwamen de volgende beelden naar voren:

Inkoop

Sinds de start van de Raad voor de rechtspraak is veel aandacht aan het onderwerp inkoop besteed. Waar in 2002 mantelovereenkomsten in een aantal gevallen nog ontbraken, werden in 2003 de laatste voor de rechtspraak benodigde mantelovereenkomsten afgesloten. Sinds eind 2002 worden de inkopen centraal geregistreerd in de inkoopmodule van het financiële systeem Jurist. In 2003 zijn de effecten van de genoemde maatregelen zichtbaar geworden. Het niet in overeenstemming met de regelgeving bestede bedrag is in twee jaren teruggebracht van 13,7 miljoen euro eind 2001 naar 2,6 miljoen euro in 2003. Met name de inspanningen op dit terrein hebben ertoe geleid dat de accountant een goedkeurende verklaring over 2003 kan afgeven.

Activa

Activa waren in het verleden bij veel gerechten niet volledig geregistreerd. De bij veel gerechten gevoerde registraties waren door het ontbreken van landelijke richtlijnen en een landelijk registratiesysteem niet eenduidig en niet compleet. Bovendien ontbrak een koppeling met de financiële administratie. Reeds in 2002 is besloten om na de invoering van de inkoopmodule de activamodule van Jurist voor registratie te gaan gebruiken. Alle door de gerechten gevoerde activa-administraties zijn geïnventariseerd en opgenomen in de activamodule van Jurist. Vooruitlopend op de invoering van het baten-lastenstelsel zijn bovendien alle activa gewaardeerd. Door inkoop en activa in hetzelfde systeem te voeren is een koppeling ontstaan met de financiële administratie.

Verplichtingen

In 2002 werden verplichtingen niet altijd tijdig en volledig vastgelegd. 2003 laat een sterke verbetering zien. Bij de eindejaarsafsluiting van de financiële administratie bleken alle gerechten de verplichtingen vast te leggen. Door de invoering van de verschillende systemen is er een koppeling ontstaan tussen inkoop, het vastleggen van verplichtingen, goederenontvangst, factuurverwerking en activa-administratie.

Risico's in de bedrijfsvoering

De Raad voor de rechtspraak heeft de ambitie in de komende jaren door te groeien naar het afgeven van een mededeling bedrijfsvoering. Daarin zal de Raad aangeven in hoeverre de bedrijfsvoering van de gerechten onder controle is. Een eenduidige en effectieve uitvoering van de risicoscan bedrijfsvoering door de gerechten is hiertoe essentieel. Daarnaast moet de scope van de risicoscan verbreed worden van de financiële en materiële focus (2003) tot alle aandachtsgebieden van de bedrijfsvoering. De Raad is van mening dat het beheersings-instrumentarium van de rechtspraak voor financieel en materieel beheer effectief werkt. Voor de overige aspecten van de bedrijfsvoering zijn diverse verbeterpunten vastgesteld en worden in 2004 verbeteringen doorgevoerd.

Veiligheid in de rechtszaal

Woensdag 29 januari 2003. In het Arnhemse paleis van justitie gijzelt een gewapende verdachte tijdens een strafzitting een officier van justitie. Het gerechtsgebouw wordt ontruimd en de politie zet een arrestatieteam in. De politie wil onderhandelen, maar als er vanuit de zittingszaal een schot klinkt, grijpt het arrestatieteam in. Tijdens een vuurgevecht wordt de gijzelnemer dodelijk geraakt, de officier raakt gewond. Op dezelfde dag snijdt een voor seksueel misbruik veroordeelde man voor de ogen van de rechters zijn keel door. De man overleeft zijn daad ternauwernood.

Het thema veiligheid kreeg de laatste jaren al steeds meer aandacht, maar deze twee voor de rechtspraak ongekende incidenten brachten de veiligheidsdiscussie binnen de organisatie in een stroomversnelling. De ernst van de gebeurtenissen vormde voor de rechtspraak aanleiding om het beveiligingsniveau van de gerechten kritisch onder de loep te nemen en te bekijken in hoeverre extra maatregelen moesten worden genomen om de veiligheid van alle aanwezigen in het gerechtsgebouw maximaal te garanderen.

Samen met alle betrokken partijen werden de procedures rond het vervoer van gedetineerden naar de gerechtsgebouwen tegen het licht te houden. Na overleg met de gerechtspresidenten besloot de Raad voor de rechtspraak de mogelijkheid voor invoering van een nieuwe, landelijke standaard voor beveiliging van gerechtsgebouwen te onderzoeken.

Dat was makkelijker gezegd dan gedaan. Rechtspraak is immers openbaar, en iedereen moet in de gelegenheid zijn om openbare rechtszittingen bij te wonen. De rechtspraak wil daarvoor geen drempels opwerpen. Tegelijkertijd moet de veiligheid van zowel medewerkers als bezoekers gewaarborgd zijn. Het was dus zoeken naar de balans tussen veiligheid en openbaarheid.

Op lokaal niveau traden gerechtsbesturen vast in overleg met andere partijen die verantwoordelijk zijn voor de veiligheid in en om de gerechtsgebouwen, zoals het Ministerie van Justitie, het Openbaar Ministerie en de politie. De gerechtsbesturen hebben daarmee duidelijkheid gekregen over ieders verantwoordelijkheid voor de veiligheid en expliciete afspraken gemaakt over te nemen maatregelen. Bestaande procedures zijn opnieuw bekeken en waar nodig bijgesteld.

Een werkgroep heeft in opdracht van de Raad voor de rechtspraak en het Openbaar Ministerie onderzoek verricht naar de beveiliging van de gerechtsgebouwen. In haar eindrapport concludeerde de werkgroep dat aanvullende maatregelen noodzakelijk zijn om de veiligheid in de gerechtsgebouwen te verbeteren: ‘Verharding van de maatschappij leidt onvermijdelijk tot een toename van verbaal naar fysiek geweld en agressie. Hierdoor is er sprake van een hoger risico op geweldsincidenten in gerechtsgebouwen dan totnogtoe werd ingeschat.’

De belangrijkste aanbevelingen van de werkgroep zijn: verbetering van controle op de aanvoer van gedetineerden; formulering van een eenduidig beleid inzake het dragen van wapens door de parketpolitie; en verscherpte controle op bezoekers van gerechtsgebouwen. De vergadering van presidenten van rechtbanken en appelcolleges, de Raad voor de rechtspraak en het College ►

- van procureurs-generaal hebben zich achter de voorstellen van de werkgroep geschaard.

Bezoekers van gerechtsgebouwen merkten de gevolgen van de nieuwe beleidslijn al snel. Diverse rechtbanken verscherpten de toegangscontrole. In sommige gerechtsgebouwen worden alle bezoekers voortaan gecontroleerd, in andere gebouwen wordt alleen bij risicovolle zittingen een detectiepoort bij de ingang van het gebouw gebruikt.

Die maatregel mist zijn uitwerking niet. Uit onderzoek blijkt dat bij consistente toegangscontrole aanzienlijke hoeveelheden voorwerpen bij bezoekers worden aangetroffen die als wapen kunnen worden gebruikt. Voor een arrondissement van gemiddelde grootte loopt het aantal voorwerpen op jaarbasis op tot meer zo'n duizend stuks. Het betreft vooral slag- of steekwapens en voorwerpen die een potentieel risico vormen, zoals schroevendraaiers en dartpijlen. De oogst in 2003 van de rechtbank Den Bosch is illustratief: 534 messen, 140 scharen, 84 vijlen, 30 schroevendraaiers, 6 kurkentrekkers, 5 laserpennen, 27 nagelschaartjes en 5 busjes pepperspray.

Soms leidt de controle bij de ingang tot enig oponthoud, als veel bezoekers tegelijkertijd naar binnen willen. De meesten tonen begrip voor de veiligheidsmaatregelen. Naarmate meer bekend wordt dat er gecontroleerd wordt, zullen er naar verwachting minder wapens gevonden worden. Hoewel niemand meer ongezien een gerechtsgebouw kan betreden, is rechtspraak nog steeds openbaar. Niemand wordt geweerd, alleen gecontroleerd.

4. Overige onderwerpen

De Raad voor de rechtspraak is bestuurlijk verantwoordelijk voor het organisatorisch functioneren van de rechtspraak en het bevorderen van de kwaliteit van de rechterlijke professie. Bij de presentatie van de resultaten in de voorgaande hoofdstukken zijn de beleidstaken wetgevingsadvisering, wetenschappelijk onderzoek, strategische verkenningen, kennismanagement, externe oriëntatie en internationale samenwerking onderbelicht gebleven. De verschillende activiteiten en resultaten worden hieronder vanwege hun algemene belang voor de rechtspraak beschreven.

4.1 Wetgevingsadvisering

De Raad voor de rechtspraak heeft de wettelijke taak de regering te adviseren over voorstellen voor nieuwe wetgeving of nieuw beleid die gevolgen hebben voor het functioneren van de rechtspraak. Met dit adviesrecht levert de rechtspraak een belangrijke bijdrage aan de ontwikkeling van nieuwe wetgeving.

Fundamentele herbezinning

Bij grote wetgevingsprojecten wordt naar gelang het onderwerp op een bijzondere wijze invulling aan de adviestaak gegeven. Een voorbeeld is de fundamentele herbezinning op het burgerlijk procesrecht. Het werk van de door de Minister van Justitie ingestelde commissie die zich hierover buigt, is vanzelfsprekend voor de rechtspraak van groot belang. De rechtspraak draagt dan ook actief bij aan de discussie die door de commissie is gestart over zijn in 2003 verschenen interim-rapport 'Een nieuwe balans'. Verder is de rechtspraak met de

commissie in overleg in hoeverre het in het kader van het onderzoeksprogramma (zie pag. 40) te initiëren onderzoek ondersteunend dan wel aanvullend kan zijn aan het werk van de commissie.

Trends in de wetgeving

Via de wetgevingsadvisering krijgt de rechtspraak inzicht in de ontwikkelingen en trends in de wetgeving. De opvallendste ontwikkelingen in 2003 waren de wettelijke toekenning van bijzondere competenties aan één of meer gerechten (rechterlijke concentratie), de keuze van de wetgever om bepaalde zaken in eerste en enige aanleg door één gerecht te laten afdoen, en de opkomst van de bestuurlijke boete. In oktober 2003 heeft de Raad voor de rechtspraak een conferentie over rechterlijke concentratie georganiseerd. Belangrijkste conclusies: rechterlijke concentratie is wenselijk bij een gering aanbod van

zaken en bij zaken waarvoor bijzondere expertise vereist is; rechterlijke concentratie moet plaatsvinden aan de hand van heldere criteria; in beginsel geen concentratie bij slechts één gerecht; en concentratie van de back-office moet worden overwogen. De Raad gebruikt deze criteria voor de formulering van zijn beleid over rechterlijke concentratie.

Verbetervoorstellen
De Raad voor de rechtspraak kan ook ongevraagd advies uitbrengen. In januari 2003 bood de Raad het interimrapport van de Commissie Verbetervoorstellen Strafrecht aan de Minister van Justitie aan. De commissie, ingesteld in 2002, had de opdracht voorstellen tot wetswijziging te ontwikkelen die moesten leiden tot een efficiëntere strafrechtspleging. In oktober 2003 heeft de Minister van Justitie bij het parlement vier wetsvoorstellen aanhangig gemaakt die grotendeels terug te voeren zijn op de commissie. Het betreft de (duur van) de voorlopige hechtenis, de bekende verdachte, de doorzoeking en het verder versterken van de regie door de rechter op de zitting. In vervolg hierop heeft de Raad in 2003 ook voor de civiele sectoren een commissie ingesteld voor verbetering van de civiele procesgang, inclusief organisatie en logistiek.

Wetgevingsadviezen 2003

Privaatrecht

- 1. Wetsvoorstel uitvoeringswet Europese bewijsverordening
- 2. Voorstel scheidings- en omgangs-problematiek
- 3. Wetsvoorstel wijziging van de WOR
- 4. Voorstel competentiewijziging familierecht
- 5. Wetsvoorstel herroeping civiele vonnissen
- 6. Wetsvoorstelliquidatie respectievelijk sanering van verzekeringsondernemingen respectievelijk kredietinstellingen
- 7. Wetsvoorstel collectieve afwikkeling massaschade
- 8. Wetsvoorstel herziening kinderalimentatie
- 9. Competentiegrens kantonrechter

Bestuursrecht

- 10. Wetsvoorstel wijziging Drank- en horecawet
- 11. Wetsvoorstel wijziging Werkloosheidswet
- 12. Wetsvoorstel arbeidsinschakeling en bijstand gemeenten
- 13. Wetsvoorstel uitvoeringswet mededingings-verordening
- 14. Wetsvoorstel financiering sociale verzekeringen
- 15. Wetsvoorstel concentratie bestuurszaken Wet tarieven gezondheidszorg
- 16. Wetsvoorstel wijziging Telecommunicatiewet

- 17. Wetsvoorstel bestuurlijke boete WAV
- 18. Wetsvoorstel wijziging Elektriciteitswet 1998 en Gaswet in verband met implementatie en aanscherping toezicht netbeheer
- 19. Wetsvoorstel inburgering in het buitenland

Strafrecht

- 20. Wetsvoorstel identificatieplicht
- 21. Initiatiefvoorstel spreekrecht slachtoffers
- 22. Wetsvoorstellen buitengerechtelijke afdoening
- 23. Wetsvoorstel wijziging Wetboek van Strafrecht in verband met horen van getuigen, de wijziging van het voorlopig getuigenverhoor en de inbeslagneming en doorzoeking door de rechter-commissaris
- 24. Wetsvoorstel wijziging Penitentiaire beginselenwet
- 25. Voorstel kaderbesluit inzake het Europees aanhoudingsbevel en procedures inzake overlevering tussen de lidstaten van de Europese Unie
- 26. Wetsvoorstel elektronische aangifte
- 27. Kamervragen over concentratie strafzaken onder de Wet Tarieven Gezondheidszorg

Overig

- 28. Voorstel wijziging besluit nevenzittings- en nevenvestigingsplaatsen

4.2 Onderzoeksprogramma

Onderzoek houdt rechtspraak bij de tijd. Conform het jaarplan heeft de Raad voor de rechtspraak in 2003 het programma voor het wetenschappelijk onderzoek in de periode 2003 tot 2005 vastgesteld. Het programma onderscheidt zes thema's, die samen met de strategische vragen uit de *Agenda voor de rechtspraak 2002-2005* zullen worden uitgewerkt in onderzoeksprojecten.¹⁴ In 2003 zijn negen nieuwe projecten van start gegaan. Vier onderzoeken zijn afgerond:

1. *Rechtspraak en productiviteit*, een internationale verkenning, een verkenning van de internationale literatuur over empirisch onderzoek naar factoren die de productiviteit van de rechtspraak bepalen.
2. *Publiek vertrouwen in de rechtspraak*, een verkenning van wat in de onderzoeksliteratuur wordt verstaan onder het vertrouwen in de rechtspraak en een analyse van de bevindingen van nationale en internationale onderzoeksbestanden met betrekking tot dit thema.
3. *Rechtspraak en persvoorlichting*, een onderzoek naar de manier waarop de persvoorlichting door de gerechten en de rechtspraakverslaggeving gestalte krijgt en de wederzijdse perceptie van de betrokken persvoorlichters en journalisten.
4. *Responsiviteit van strafrechters*, analyse van vijf discussiebijeenkomsten met rechters werkzaam in de strafsectoren van de rechtbanken en de hoven met als centrale vraag hoe rechters de maatschappelijke druk ten aanzien van hun strafoplegging ervaren en hoe zij omgaan met de spanning tussen die druk en hun onafhankelijkheid.

¹⁴ Meer informatie is te vinden in het Onderzoeksprogramma 2003-2005 dat bij de Raad (afdeling Ontwikkeling) kan worden opgevraagd.

4.3 Strategische vragen en verkenningen

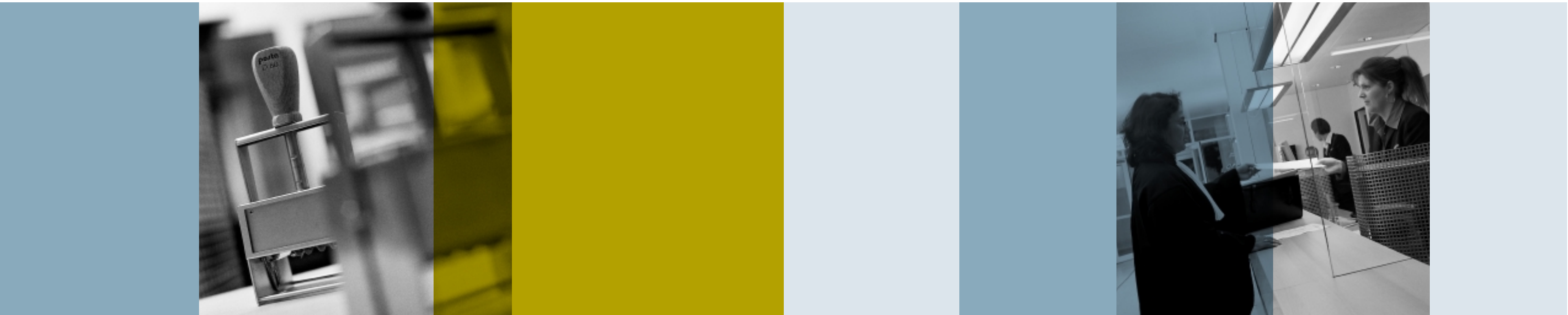
In de *Strategische agenda 2002-2005* is een viertal strategische vragen geformuleerd: de wenselijkheid van een actievere opstelling van de rechter in de keten, de omvang van het rechterlijk domein, de consequenties van de multiculturele samenleving voor de rechtspraak en tot slot de noodzaak en wenselijkheid van meer specialisatie in de rechtspraak. Debatten en verkenningen op verschillende

niveaus in de organisatie leidden soms tot een nadere standpuntbepaling. Zo heeft de Raad al enigszins zijn visie kunnen expliciteren op de omvang van het rechterlijk domein. (Zie hoofdstuk 1) De Raad voor de rechtspraak is ten slotte van mening dat meer aandacht moet worden gegeven aan de instroom van personen van allochtone herkomst in de rechterlijke macht.

4.4 Kennismanagement

Rechtspraak is een kennisintensieve activiteit. Kennismanagement geeft de organisatie en de medewerkers de beschikking over kennis en informatie die nodig is om goed te kunnen functioneren. Porta Iuris, de intranetsite van de rechtspraak waarop rechtsbronnen, juridisch vaknieuws en documentatie worden ontsloten, is vorig jaar uitgebreid, onder meer met regelgeving uit de Staatscourant. Europese regelgeving en uitspraken kunnen nu ook worden toe-

gevoegd. Prisma, de landelijke kwaliteitsorganisatie, heeft een kennis-en-discussienet voor leden van de rechterlijke organisatie ontwikkeld: Prismaweb. Bij de gerechten werd een begin gemaakt met de introductie van een kenniskaartsysteem, waardoor de bij medewerkers aanwezige kennis sneller en beter vindbaar wordt.

4.5 De blik naar buiten

Externe oriëntatie vormt een belangrijk beleids-uitgangspunt voor de rechtspraak. Dit vertaalt zich in een goede voorlichting door de Raad voor de rechtspraak en de gerechten naar de samenleving.

In mei 2003 werd de huisstijl geïntroduceerd. Alle gerechten en de Raad treden nu voor het eerst met een gezicht naar buiten. Ook in de arbeidsmarktcommunicatie is eenheid gebracht door de introductie van een stramien voor personeelsadvertenties. Deze uniformiteit geeft de rechtspraak een eigen gezicht en zal tot kostenbesparingen leiden.

Gegeven het belang van rechtbankverslaggeving bij het overbrengen van informatie over de rechtspraak naar het publiek heeft de Raad voor de rechtspraak in 2003 het Nederlands Studiecentrum voor Criminaliteit en Rechtshandhaving opdracht gegeven onderzoek te doen naar de kwaliteit van de persvoorlichting door de gerechten en wijze waarop journalisten schrijven over rechtspraak.¹⁵

De openbaarheid levert weinig op als het in de rechtszaal niet begrijpelijk is en het taal-

gebruik in schriftelijke vonnissen te wensen overlaat. Hierin kan volgens de journalisten nog veel verbeteren. Zowel persvoorlichters als verslaggevers vinden dat ook de kwaliteit van de verslaggeving voor verbetering vatbaar is. Van beide kanten wordt gekeken naar verbeteringen.

Door de rechtspraak is in 2003 een persrichtlijn ontwikkeld om journalisten inzicht te verschaffen in de regels die de gerechten in Nederland hanteren ten aanzien van de media. In de richtlijn zijn onder meer regels opgenomen voor het maken van film- en geluidsopnamen door radio en televisie en het raadplegen van de rol, dagvaarding en vonnis. De richtlijn wordt door de gerechten als minimumvariant beschouwd. Een aantal gerechten heeft samen met het Openbaar Ministerie voorlichtingsbijeenkomsten voor de (regionale) pers georganiseerd. Deze bijeenkomsten, waarin onder meer toelichting wordt gegeven op de persvoorlichting gedurende het verloop van een strafzaak, worden door de media zeer gewaardeerd.

De website Rechtspraak.nl is in 2003 uitgebouwd. De inhoud van de site is geheel herzien en een deel van de informatie is specifiek geschreven voor leken. Het aantal maandelijkse bezoeken steeg van gemiddeld 180.000 bezoekers per maand in het eerste kwartaal tot gemiddeld 240.000 per maand. Het totaal aantal bezoekers steeg met 50 procent tot 2,4 miljoen. Veel vaste bezoekers van de site raadplegen de database met uitspraken. In 2003 werden ruim negenduizend uitspraken aan de database toegevoegd. Een groot deel van de uitspraken is afkomstig van de Raad van State (3.000) en de Hoge Raad (1.000). Als gevolg van deze belangstelling steeg ook het aantal publieksvragen tot meer dan tweeduizend.

Internationale activiteiten

Participatie van de rechtspraak in internationale activiteiten is in de ogen van de Raad voor de rechtspraak onontkoombaar. De Nederlandse rechtspraak draagt immers verantwoordelijkheid voor de bevordering van goede rechtspraak en de rechtstatelijkheid elders in de wereld. Voor de kwaliteit van de Nederlandse rechtspraak is het voorts noodzakelijk om de Europese dimensie zoveel mogelijk te integreren in de dagelijkse praktijk.

Daartoe zijn bijvoorbeeld contacten met zusterinstellingen en collega's in de Europese Unie onontbeerlijk. Verschillende gerechten ontvangen daarom geregeld buitenlandse collega's. In de grensstreken worden ook andere uitwisselingsactiviteiten ontplooid zoals het bijwonen van elkaars zittingen. Conform het jaarplan zijn in 2003 verder de volgende activiteiten uitgevoerd. Allereerst heeft de Raad in samenwerking met de Belgische en Ierse zusterorganisaties een conferentie in Den Haag georganiseerd voor bestuurders van alle raden voor de rechtspraak in de (kandidaat-)lidstaten van de Europese Unie. 22 landen namen deel aan de bijeenkomst, waar de basis is gelegd voor de oprichting van een Europees Netwerk voor Raden voor de rechtspraak (ENCJ). Met behulp van dit netwerk kan internationale kennisuitwisseling vergemakkelijkt worden en kan operationele en bestuurlijke samenwerking worden ontwikkeld. Voor de behandeling van de verzoeken om inzet van Nederlandse rechters in internationale projecten zijn in overleg met de gerechten, de betrokken departementen en non-gouvernementele organisaties nadere procedureafspraken opgesteld, zodat een goede balans wordt bereikt tussen het belang van de versterking van de internationale Rule of Law enerzijds en de schaarse Nederlandse rechterlijke capaciteit anderzijds. Tot slot heeft de Raad voor de rechtspraak met enkele betrokken organisaties een haalbaarheidsstudie afgerond naar de mogelijkheden voor de oprichting van een internationale rechtersopleiding in Den Haag. Dit past in de versterking van Den Haag als vestigingsplaats van internationale juridische instellingen. De uitkomsten van deze studie waren positief, hetgeen de Raad heeft doen besluiten om actief mee te werken aan de verdere ontwikkeling van deze opleiding.

¹⁵ De resultaten van dit onderzoek worden in de loop van 2004 gepubliceerd in een aflevering van Rechtstreeks, een wetenschappelijk tijdschrift uitgegeven door de Raad voor de rechtspraak.

Economische ontwikkelingen en het beroep op de rechter

Het beroep op de rechter nam zowel in 2002 als in 2003 meer toe dan in de periode daarvoor. In 2002 was de groei 8 procent en in 2003 11 procent. Dit roept de vraag op welke rol de economische ontwikkeling hierbij speelde. Op verschillende terreinen kan de economische ontwikkeling van invloed zijn op het beroep op de rechter. In tijden van economische teruggang neemt het aantal verzoeken tot surséances en faillissementen bij de gerechten toe. Hetzelfde is te verwachten bij het aantal geschillen rond ontslag dat bij de kantonrechter komt en het aantal beroepen in de sfeer van de sociale zekerheid. De economische ontwikkeling kan ook effect hebben op het aantal handelszaken dat de rechter te verwerken krijgt.

De Raad voor de rechtspraak heeft op basis van het beschikbare gegevensmateriaal enkele eenvoudige empirische analyses uitgevoerd. Deze geven meer inzicht in de samenhang tussen economische ontwikkeling en de instroom van zaken. Overigens is daarbij geen volledig verklaringsmodel geformuleerd, maar alleen gekeken naar de samenhang tussen groeivoeten in economische variabelen en de instroom van zaken. Daarnaast beslaat de analyse een relatief korte periode en zijn enkele fluctuaties in de groei vooralsnog onverklaard. Daarom wordt deze beschrijving van de resultaten beperkt tot de grote lijnen.

Uit de analyse blijkt dat de economische recessie voor een instroomgroei van ten minste 2 procent zorgde. De effecten zijn het meest duidelijk bij sociale verzekeringszaken, faillissementen en ontbindingen van de arbeidsovereenkomst en in mindere mate bij handelszaken voor de kantonrechter, met een belang onder 5000 euro. Daaronder valt een grote groep incassozaken. Bij handelszaken met een groter belang is sprake van een omgekeerd effect. Daar heeft de economische recessie in 2002 en 2003 een drukkend effect gehad op de instroom, natuurlijk afgezien van faillissementszaken. Een verklaring kan zijn dat er minder handelstransacties plaatsvinden en als gevolg daarvan minder conflicten. Vanwege de beperkte gegevens en de gebruikte analysemethode kan deze 2 procent als een minimumpercentage worden beschouwd. Opvallend is bijvoorbeeld de ontwikkeling van verstekzaken bij de kantonrechter, die voor een belangrijk deel incassovorderingen betreft. Dit type zaken nam in 2003 met 27 procent toe. In 2002 was daarvan nog geen sprake. Een groot deel van de groei op dit terrein kan direct of indirect worden toegeschreven aan de economische recessie. Omdat ►

Economische indicatoren en de instroom aan zaken: gemiddelde jaarlijkse groei

	jaargroei 1997-2001	groei 2002	groei 2003
Economische indicatoren			
Reëel bruto binnenlands product	+ 3,6 %	+ 0,2 %	- 0,8 %
Aantal uitkeringsontvangers	- 2,3 %	+ 4,5 %	+ 8,5 %
Instroom rechtspraak			
Handelszaken kanton (incl. voorl. voorzieningen)	+ 3 %	+ 2 %	+ 22 %
Verstekzaken handel kanton (incasso's)	onbekend	- 2 %	+ 27 %
Arbeidszaken (ontbinding arbeidsovereenkomst)	+ 4 %	+ 49 %	+ 15 %
Handelszaken sector civiel (incl. kort gedingen)			
Faillissementen en surseances	+ 6%	- 2 %	+ 11 %
	+ 2%	+ 23 %	+ 26 %
Bestuurszaken (excl. vreemdelingen)			
Sociale verzekeringen	- 1 %	+ 15 %	+ 8 %
	onbekend	onbekend	+ 6 %
Totale instroom			
- ten gevolge van economische ontwikkelingen	+ 1,5 %	+ 8 %	+ 11 %
	- 0,5 %	+ 1 %	+ 2 %

- ▶ er in 2002 geen toename was in verstekzaken, is het verband met de economische ontwikkeling in de gehanteerde analyse minder zichtbaar.

Een groep zaken waarvan de ontwikkeling niet uitsluitend het gevolg was van de economische recessie, is de ontbinding van de arbeidsovereenkomst via de kantonrechter. Dit aantal stijgt al zeer sterk sinds 2001 en sterker dan de groei van het aantal ontslagaanvragen via de Centra voor Werk en Inkomen. Met name dat laatste is een indicatie dat op dit terrein niet alleen economische ontwikkelingen een rol spelen.

Verder speelden de effecten van beleid een rol. De ontwikkeling van de stroom strafzaken in 2003 is volledig het gevolg van capaciteitsuitbreiding bij politie en Openbaar Ministerie en de intensivering van opsporing en vervolging. Dit resulteerde in een sterke instroomgroei van overtredingen. Een toename van het aantal APV-zaken (Algemene Politie Verordening) is daarbij plaatselijk van invloed geweest. De instroom van Mulderzaken nam met ongeveer 50 procent toe. De instroom van misdrijven groeide met 8 procent, hetgeen duidelijk meer is dan de trend. Vanzelfsprekend heeft de instroomgroei in eerste aanleg ook gevolgen gehad voor de instroom van strafgerelateerde zaken bij de hoven (+24%). Per saldo nam als gevolg van de toename in strafzaken, de totale instroom met ongeveer 4,5 procent toe. Ook de nieuwe instroom erfrechtzaken is uitsluitend het gevolg van nieuwe wetgeving

Een deel van de instroomgroei vond plaats bij zaken waarbij er geen direct verband bestaat met de economische recessie en ook beleidseffecten geen rol lijken te spelen. Dit gold voor de instroom van zaken met betrekking tot het bewind over meerderjarigen, de BOPZ-zaken en de afgifte van ‘akten en verklaringen’.

Ten slotte was er, los van economische ontwikkelingen en beleidsinvloeden, al sprake van een trendmatige groei van ongeveer 3,5 procent per jaar. Exclusief strafzaken bedroeg die ongeveer 2,5 procent per jaar.

Twee zelfstandige ontwikkelingen hadden daarnaast een dempend effect op de instroomgroei. Zowel het aantal belastingzaken als het aantal vreemdelingenzaken daalde in 2003 drastisch. Op de overige terreinen was de instroomgroei zelfs 15 procent.

Het laatste woord over het verband tussen economische ontwikkeling en instroom van zaken is hiermee zeker nog niet gezegd. Deze uitkomsten zijn te rudimentair om al in prognoses te verwerken. De komende tijd zullen nadere analyses een scherper en meer gedifferentieerd beeld moeten opleveren.

Deze resultaten geven aan dat het effect van de economische ontwikkeling op het beroep op de rechter een belangrijk aandachtspunt dient te zijn bij het in het komende jaar te ontwikkelen prognosemodel voor het beroep op de civiele en bestuursrechter.

5. Jaarrekening

Staat van verplichtingen, uitgaven en ontvangsten

Uitgaven	budget 2003		realisatie 2003		verschil realisatie en budget	
	oorspronkelijk	december	uitgaven	verplichtingen	absoluut	%
1. Personele en materiële uitgaven	615.863.000	666.442.500	666.549.942	663.354.749	-107.442	-0,02%
Personele uitgaven			454.880.032	454.880.032		
Overige personele uitgaven			29.335.911	30.336.957		
Huisvestingskosten			84.522.035	84.164.381		
Exploitatiekosten			81.289.942	78.190.178		
Aanschaffingen			16.522.022	15.783.201		
2. Bijdragen/Personele uitgaven SSR	14.311.000	14.794.500	15.499.003	15.499.003	-704.503	-4,76%
Subtotaal personeel/materieel	630.174.000	681.237.000	682.048.945	678.853.752	-811.945	-0,12%
3. Gerechtskosten	6.792.000	8.292.000	7.950.713	7.999.308	341.287	4,12%
Totale uitgaven	636.966.000	689.529.000	689.999.658	686.853.060	-470.658	-0,07%

Ontvangsten	budget 2003		realisatie 2003	verschil realisatie en budget	
	oorspronkelijk	december		absoluut	%
Bijdrage Ministerie van Justitie					
Personeel / materieel	630.174.000	681.237.000	682.048.945	-811.945	-0,12%
Gerechtskosten	6.792.000	8.292.000	7.950.713	341.287	4,29%
Totale ontvangsten	636.966.000	689.529.000	689.999.658	-470.658	-0,07%

Toelichting op de staat van verplichtingen, uitgaven en ontvangsten

De budgetstand genoemd in de Miljoenen-nota 2003 is in november 2002 en daarna gedurende afgelopen jaar, bijgesteld met 52,6 miljoen euro. Deze bijstelling was deels het gevolg van extra capaciteitsmiddelen en deels het gevolg van technische mutaties. De personele uitgaven bij de gerechten zijn in 2003 meegegroeid met de (gewogen) productie. In 2003 is 73 procent van het beschikbare budget gebruikt voor personele uitgaven. In 2003 is slechts circa 2,5 procent van het beschikbare budget ingezet voor aankaffingen tegen 5 procent in 2002. Ook de exploitatiekosten zijn afgenomen in verhouding tot 2002. Op deze manier werd geld vrijgemaakt dat kon worden ingezet voor de extra personele uitgaven. Een toelichting op de uitgaven wordt gegeven in hoofdstuk 2.3. De exploitatiekosten bevatten onder meer kosten voor schoonmaak, onderhoud en bureaukosten. In de post aankaffingen worden uitgaven voor duurzame kapitaal-goederen verantwoord. Het aandeel van de rechtspraak in de personele

kosten van het tijdelijke agentschap SSR (inclusief de kosten voor de raio's) bedroeg 11,2 miljoen euro. Aan project- en exploitatie-uitgaven heeft de Raad 4,2 miljoen euro bijgedragen. De overschrijding bij SSR is het gevolg van een stijging van de raio-salarissen die voornamelijk verklaard wordt door het loslaten van de leeftijdsgrens voor raio's.

De uitgaven ten laste van het gerechts-kostenbudget zijn ten opzichte van vorig jaar gestegen met 34 procent. Dit wordt met name veroorzaakt door het toegenomen aantal faillissements- en schuldsaneringszaken. Door deze toename worden bij de gerechten extra kosten gemaakt voor advertentiekosten in faillissementszaken. De Minister van Justitie heeft om die reden het budgettair kader bij Najaarsnota aangevuld met 1,5 miljoen euro. Per saldo is mede hierom een gering overschot ontstaan. Ten opzichte van het totaal door de Minister van Justitie beschikbaar gestelde bud-get voor 2003 is de begroting van de recht-spraak met een bedrag van 0,5 miljoen euro overschreden. Deze overschrijding bedraagt slechts 0,07 procent van het totale budget.

Rechtspraak
Saldibalans per 31 december 2003

Debet		Credit	
Uitgaven ten laste van de begroting	689.999.658	Uitgaven ten laste van de begroting	689.999.658
Liquide middelen	5.470		
Uitgaven buiten begrotingsverband	1.419.692	Ontvangsten buiten begrotingsverband	1.425.162
Extracomptabele vorderingen	6.775	Tegenrekening Extracomptabele vorderingen	6.775
Voorschotten	2.411.828	Tegenrekening voorschotten	2.411.828
Tegenrekening openstaande verplichtingen	10.106.187	Openstaande verplichtingen	10.106.187
Totaal	703.949.610	Totaal	703.949.610

Toelichting op de saldibalans per
31 december 2003

Algemeen

In 2003 werd evenals in 2002 gebruikgemaakt van één financieel administratief systeem voor de onderdelen van het Openbaar Ministerie (OM) en de rechtspraak (ZM). Vooruitlopend op de invoering van het baten-lastenstelsel bij de rechtspraak per 1 januari 2005 zijn in 2003 diverse acties ondernomen om de administraties van de diverse onderdelen te splitsen. Er zijn afspraken gemaakt tussen OM en ZM over welke vorderingen en schulden aan welke organisatie worden toebedeeld. Daar waar het voorgaande jaar gemeenschappelijke bedragen voor OM en ZM doorgaans op basis van percentages fictief zijn toebedeeld, kon over het jaar 2003 een onderscheid gemaakt worden naar vorderingen en schulden per onderdeel.

Liquide middelen

31 december 2003	
Kassen	5.470
Totaal liquide middelen	5.470

De hier verantwoorde liquide middelen zijn de aan de rechtspraak toegewezen kassaldi.

Uitgaven buiten begrotingsverband

31 december 2003	
Nader te verrekenen deskundigenkosten	363.910
Salarisvoorschotten	376.992
Nog te betalen bank	598.951
Overige uitgaven buiten begrotingsverband	79.839
Totaal uitgaven buiten begrotingsverband	1.419.692

Op de rekening Uitgaven buiten begrotingsverband staat een aantal grote posten open.

Nader te verrekenen deskundigenkosten
Op deze rekening worden de tijdelijk door de griffier voorgeschoten deskundigenkosten, alsmede de in een later stadium terugontvangen kosten in zaken waarbij een partij een toevoeging geniet, verantwoord.

Salarisvoorschotten

De voorgeschoten salariskosten ontstaan door het uitbetalen van salarissen aan medewerkers die nog niet (volledig) administratief zijn verwerkt in de salarisadministratie.

Nog te betalen bank

In deze post worden bedragen verantwoord die ontvangen zijn van derden en nog worden doorbelast of overgedragen.

Voorschotten

31 december 2003	
Voorschotten pc-privé	593.723
Overige voorschotten	1.817.805
Totaal voorschotten	2.411.828

Voorschotten hebben over het algemeen betrekking op het maken van (binnen- en buitenlandse) dienstreizen, kasvoorschotten en voorschotten in het kader van het project pc-privé.

Ontvangsten ten gunste van de begroting

De post ontvangsten ten gunste van de begroting geeft het totaal weer van de in het jaar verantwoorde ontvangsten. Voor een toelichting op deze post wordt naar de toelichting opgenomen bij de Staat van verplichtingen, uitgaven en ontvangsten verwezen.

Ontvangsten buiten begrotingsverband

Gedeponeerde geldsommen zijn bedragen die partijen in een rechtszaak in depot storten. Deze deskundigen worden door de rechter benoemd om te adviseren in de rechtszaak. De deskundigen worden uit het depot betaald.

Openstaande verplichtingen

31 december 2003	
2004	6.061.991
2005	1.937.824
2006	1.096.827
2007	1.009.554
Totaal openstaande verplichtingen	10.106.187

Ultimo 2003 heeft voor een bedrag van 10.106.187 euro aan openstaande verplichtingen nog niet tot uitgaven geleid. Deze aangegane verplichtingen zullen eerst in 2004 of later tot uitgaven leiden. De nog openstaande verplichtingen bevatten onder meer verplichtingen voor bestellingen eind 2003 die eerst geleverd en betaald worden in 2004.

Opbouw naar jaarlaag

Opbouw naar ouderdom van Uitgaven buiten begrotingsverband en Voorschotten is als volgt opgebouwd:

Opbouw ouderdom naar jaarlaag
van Uitgaven buiten begrotingsverband
en Voorschotten (x 1.000)

	Uitgaven buiten begrotingsverband	Voorschotten
2003	895	804
2002	158	326
2001	193	435
2000	67	173
1999	38	580
1998	22	94
1997	46	0
Totaal	1.419	2.412

Deel II

Rechtspraak in cijfers

Tabel 1 Instroom rechtspraak in 2002 en 2003 (afgerond op tientallen)

	2002	2003	groei 2003
Kantonsector rechtbanken¹	762.280	908.100	19%
Handelszaken	384.480	468.440	22%
Familiezaken	118.960	128.670	8%
Akten en verklaringen	40.340	46.790	16%
Strafzaken	104.600	138.940	33%
Mulderzaken	113.900	125.270	10%
Sector civiel rechtbanken	401.940	442.400	10%
Handelszaken insolventies, kort gedingen	92.020	102.590	11%
Familiezaken	103.670	104.980	1%
Presidentrekesten	22.130	23.740	7%
Akten en verklaringen	184.120	211.080	15%
Sector bestuur rechtbanken	140.630	114.340	-19%
Bestuurszaken	42.730	45.440	6%
Vreemdelingenzaken	97.900	68.900	-30%
Strafsector rechtbanken	211.050	228.370	8%
Appèlcolleges	68.800	67.060	-3%
Handelszaken	7.330	8.440	15%
Familiezaken	3.130	3.500	12%
Belastingzaken	23.880	14.670	-39%
Strafzaken	26.120	32.500	24%
CRvB + CBb	8.340	7.950	-5%
Totaal rechtspraak	1.584.700	1.760.270	11%
Totaal excl. vreemdelingenzaken	1.486.800	1.691.370	14%
Totaal excl. vreemdelingen- en belastingzaken	1.462.920	1.676.700	15%

1 Voor overtredingen kanton zijn in 2002 alleen betrouwbare productiegegevens te leveren.

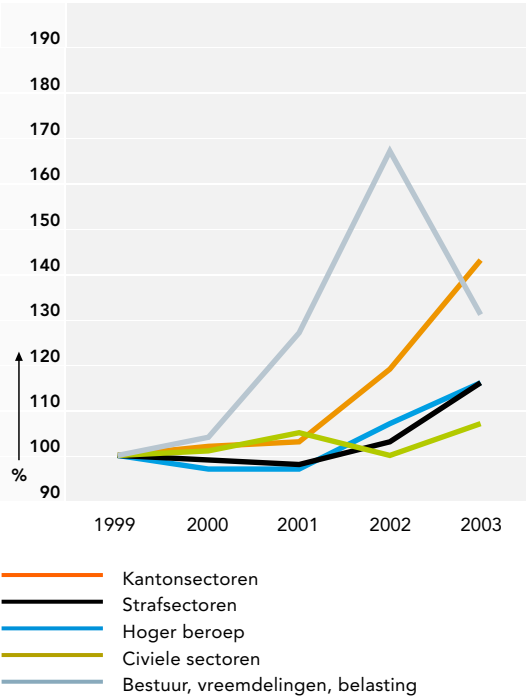
2 De totale instroom bij de rechtspraak betreft verschillende soorten beroep op de rechter. In de vorige tabel is de totale instroom weergegeven. In deze tabel een overzicht van de ontwikkeling van het aantal 'zaken' dat instroomt. Sommige zaken leiden tot meer producten per zaak. De 'bijproducten' zijn dan buiten beschouwing gelaten. Het gaat om de strafgerelateerde

producten zoals het uitwerken van vonnissen, de beschikkingen raadkamer en klachten over niet-vervolgning. Sommige producten zijn niet als zaken te beschouwen en die zijn eveneens buiten beschouwing gelaten. Het betreft de groep akten en verklaringen. Dit zijn veelal door de administratie van de gerechten te verrichten handelingen, zoals het opmaken van akten in nalatenschappen, verificatie van civiele toevoegingen en handelingen ten behoeve van het gezagsregister.

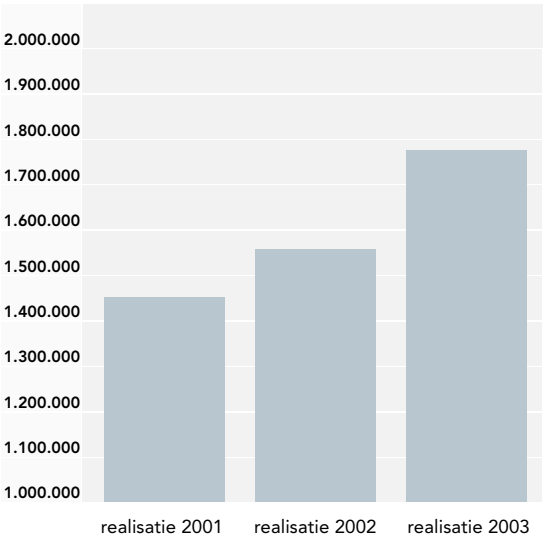
Tabel 2 Instroom van zaken² naar sector (afgerond in honderdtallen)

	1999	2000	2001	2002	2003
Kantonsectoren	604.300	616.100	624.700	721.900	861.300
Civiele sectoren	217.000	218.800	228.900	217.800	231.300
Strafsectoren	132.700	130.700	129.700	136.100	154.600
Bestuur, vreemdelingen, belasting	98.400	102.100	125.000	164.500	129.000
Hoger beroep, incl. kantonappellen	34.600	33.500	33.600	36.900	40.200
Totaal	1.087.000	1.101.200	1.141.900	1.277.300	1.416.500
Index	100	101	105	118	130

Instroom van 'zaken' geïndexeerd (1999 = 100)

Totale productie rechtspraak

Tabel 3 Totale productie rechtspraak (afgerond op duizendtallen)

	realisatie* 2001	realisatie* 2002	productie-groei 2002	bestuurs-afspraken 2003	realisatie 2003	productie-groei 2003	productie t.o.v. afspraken
Producten in aantallen	1.450.000	1.556.000	7%	1.551.000	1.773.000	14%	14%
Gewogen productie in uren	7.092.000	7.788.000	10%	8.046.000	8.880.000	14%	10%

* De productiecijfers 2002 wijken in geringe mate af van de cijfers opgenomen in het jaarverslag 2002: 1.583.000 (aantal) en 7.795.000 (gewogen). Het betreft een correctie voor de categorie 'akten en verklaringen' in de kantonsectoren.

Tabel 4 Totale productiegroei rechtspraak naar gerechtelijke instantie

	producten in aantallen		gewogen productie	
	toename 2003 t.o.v. 2002	realisatie t.o.v. afspraken 2003	toename 2003 t.o.v. 2002	realisatie t.o.v. afspraken 2003
Kantonzaken	17 %	21 %	16 %	20 %
Civiel rechtbanken en hoven	9 %	7 %	6 %	5 %
Strafzaken rechtbanken en hoven	13 %	9 %	17 %	8 %
Bestuurszaken (incl. belasting)	16 %	14 %	21 %	14 %
Totaal	14 %	14 %	14 %	10 %

Tabel 5 Productie rechtspraak in 2003 en 2002 (afgerond op tientallen)

	2002	2003	groei 2003
Sector kanton rechtbanken	759.460	886.870	17%
Handelszaken	385.640	461.220	20%
Familiezaken	117.490	129.370	10%
Akten en verklaringen	40.340	46.790	16%
Strafzaken	104.600	132.560	27%
Mulderzaken	111.390	116.940	5%
Sector civiel rechtbanken	407.970	443.200	9%
Handelszaken, insolventies, kort gedingen	95.360	104.440	9%
Familiezaken	106.520	104.040	-2%
Presidentrekesten	21.890	23.640	8%
Akten en verklaringen	184.200	211.080	15%
Sector bestuur rechtbanken	112.380	135.000	20%
Bestuurszaken	41.070	44.330	8%
Vreemdelingenzaken	71.310	90.670	27%
Strafsector rechtbanken	213.020	235.380	10%
Appèlcolleges	63.060	72.600	15%
Handelszaken	5.820	7.620	31%
Familiezaken	3.330	3.480	4%
Belastingzaken	20.880	20.790	0%
Strafzaken	24.510	32.500	33%
CRvB + CBb	8.530	8.220	-4%
Totaal rechtspraak	1.555.880	1.773.050	14%
Totaal excl. vreemdelingenzaken	1.484.570	1.682.380	13%
Totaal excl. vreemdelingen- en belastingzaken	1.463.700	1.661.580	14%

Tabel 6 De productie ten opzichte van de instroom in 2003

	instroom	productie	productie/ instroom
Kantonsector rechtbanken	908.100	886.870	98%
Handelszaken	468.440	461.220	98%
Familiezaken	128.670	129.370	101%
Akten en verklaringen	46.790	46.790	100%
Strafzaken	138.940	132.560	95%
Mulderzaken	125.270	116.940	93%
Sector civiel rechtbanken	442.400	443.200	100%
Handelszaken, insolventies, kort gedingen	102.590	104.440	102%
Familiezaken	104.980	104.040	99%
Presidentrekesten	23.740	23.640	100%
Akten en verklaringen	211.030	211.080	100%
Sector bestuur rechtbanken	114.340	135.000	118%
Bestuurszaken	45.440	44.330	98%
Vreemdelingenzaken	68.900	90.670	132%
Strafsector rechtbanken	228.370	235.380	103%
Appèlcolleges	67.030	72.600	108%
Handelszaken	8.440	7.620	90%
Familiezaken	3.500	3.480	99%
Belastingzaken	14.670	20.790	142%
Strafzaken	32.500	32.500	100%
CRvB + CBb	7.950	8.220	103%
Totaal rechtspraak	1.760.270	1.773.050	101%
Totaal excl. vreemdelingenzaken	1.691.370	1.682.380	99%
Totaal excl. vreemdelingenen belastingzaken	1.676.700	1.661.580	99%

Tabel 7 Productie ten opzichte van de afspraken 2003

	afspraken in aantallen	productie in aantallen	absolute productie t.o.v. afspraken	gewogen productie t.o.v. afspraken
Rechtbanken	1.483.010	1.700.450	115%	113%
Sector kanton	734.670	886.870	121%	120%
Sector civiel	414.810	443.200	107%	106%
Sector bestuur	40.750	44.330	109%	107%
Vreemdelingenkamers	78.430	90.670	116%	126%
Sector straf	214.360	235.380	110%	110%
Gerechtshoven	59.700	64.380	108%	101%
Handel	7.340	7.670	105%	92%
Familie	3.370	3.420	102%	103%
Straf	31.870	32.500	102%	100%
Belasting	17.120	20.790	121%	119%
CRvB	7.200	6.665	93%	93%
CBb	1.370	1.522	113%	131%
Totaal rechtspraak	1.551.280	1.773.050	14%	10%

Tabel 8 Doorlooptijden in 2002 en 2003 naar zaakstype, in kalenderdagen³

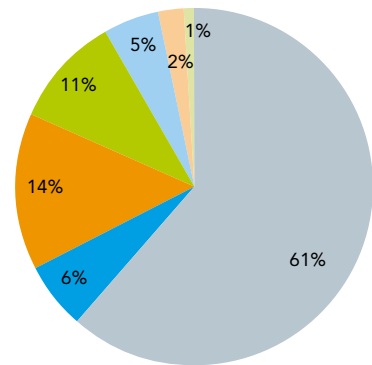
Zaakstype	2002	2003
Rechtbank sector kanton		
Handelszaak met verweer	64	58
Handelszaak zonder verweer (verstek)	13	11
Familiezaak	27	27
Voorlopige voorzieningen	30	28
Strafzaak bij kanton (overtreding)	43	43
Rechtbank sector civiel		
Handelszaak met verweer	323	389
Handelszaak zonder verweer (verstek)	41	41
Beschikking op verzoekschrift (met name insolventie)	45	51
Faillissement	niet beschikbaar	niet beschikbaar
Echtscheiding	104	111
Beschikking op verzoekschrift aan de kinderrechter	35	35
Overige familiezaak (b.v. adoptie)	148	156
Kort geding	49	49
Rechtbank sector straf		
Strafzaak (meervoudig behandeld = MK)	124	139
Uitwerken vonnis strafzaak voor hoger beroep (MK)	114	109
Politierechterzaak (incl. economische)	56	51
Strafzaak bij de kinderrechter (enkelvoudig)	68	62
Rechtbank sector bestuur		
Bestuurszaak	373	346
Voorlopige voorziening bij een bestuurszaak	45	45
Vreemdelingenzaak	383	469
Gerechtshof		
Handel	422	521
Familie (excl. BOPZ en kinderrechter)	267	230
Belastingzaak	527	511
Strafzaak (enkelvoudig of meervoudig behandeld)	niet beschikbaar	niet beschikbaar
Uitwerken arrest voor cassatie	niet beschikbaar	niet beschikbaar
College van Beroep voor het bedrijfsleven		
Bestuurszaak	373	346
Voorlopige voorziening	45	36
Centrale Raad van Beroep		
Bestuurszaak	741	713
Voorlopige voorziening	60	46

³ Op grond van nader onderzoek wijkt deze tabel in enkele opzichten af van de tabel die in het Jaarplan 2004 werd gepresenteerd. In alle gevallen gaat het om een verkorting van de doorlooptijden.

Tabel 9

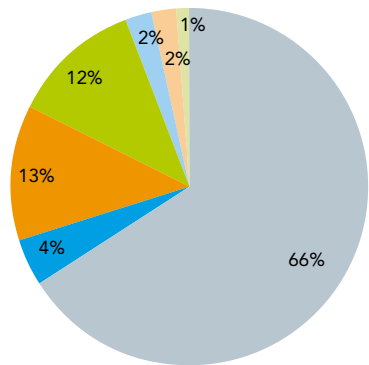
Uitgaven in kostengroepen (x 1.000 euro)

2002

Personeelsuitgaven, ambtelijk	396.633
Personeelsuitgaven, overig	41.961
Exploitatiekosten	92.569
Huisvesting RGD	65.318
Aanschaffingen	32.713
Bijdragen/subsidies	14.617
Gerechtskosten	5.949
Totaal	649.759

2003

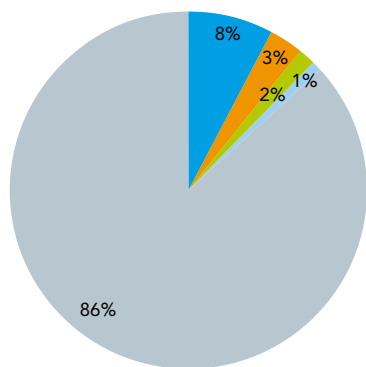

Personeelsuitgaven, ambtelijk	454.880
Personeelsuitgaven, overig	29.336
Exploitatiekosten	84.522
Huisvesting	81.289
Aanschaffingen	16.522
Bijdragen/subsidies	15.499
Gerechtskosten	7.951
Totaal	689.999

Tabel 10

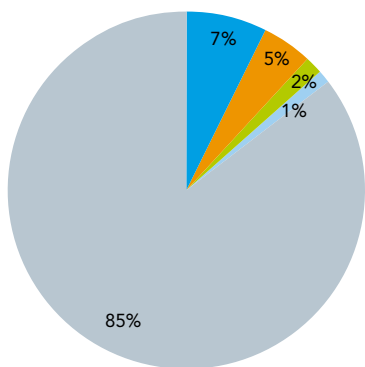
Gerealiseerde uitgaven verdeeld naar gerechten, landelijke diensten, programma- en projectbudgetten, bureau Raad en gerechtskosten (x 1.000 euro)

2002

Gerechten	563.017
Landelijke diensten	50.614
Programma- en projectbudgetten	20.256
Bureau Raad	9.896
Gerechtskosten	5.949
Totaal	649.759

2003

Gerechten	589.431
Landelijke diensten	50.203
Programma- en projectbudgetten	31.399
Bureau Raad	11.015
Gerechtskosten	7.951
Totaal	689.999

Personeelsgegevens

Tabel 11 Aantal medewerkers en formatie⁴

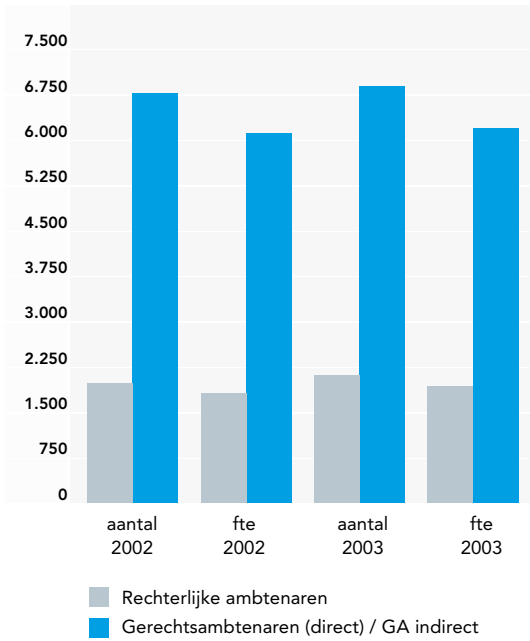
	31-12-2001 aantal	31-12-2001 fte	31-12-2002 aantal	31-12-2002 fte	31-12-2003 aantal	31-12-2003 fte
Rechterlijke ambtenaren	1810	1651	1979	1809	2108	1926
Gerechtsambtenaren (direct)	4931	4410	5570	5016	5652	5060
Totaal	6741	6061	7549	6825	7760	6986
Staftaken Gerechten (GA indirect)*	nvt	nvt	755	690	792	724
Gemeenschappelijk Beheer (GA indirect)**	1137	1047	438	396	439	404
Totaal Gerechtsambtenaren indirect	1137	1047	1193	1086	1231	1128

* = 79% van de totaal geregistreerde staftaken bij de gerechten
** = 70% van de totaal geregistreerde staftaken bij het Gemeenschappelijk Beheer

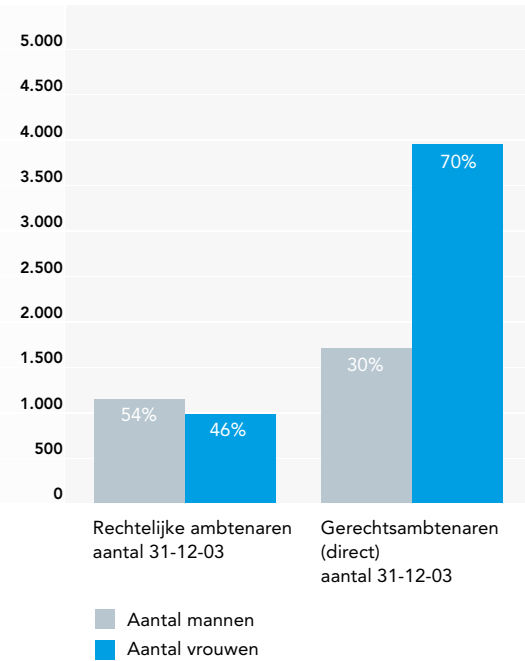
Tabel 12 Man-vrouwverdeling

	aantal 31-12-2002			aantal 31-12-2003		
	mannen	vrouwen	totaal	mannen	vrouwen	totaal
Rechterlijke ambtenaren	1088	891	1979	1136	972	2108
Gerechtsambtenaren (direct)	1894	3675	5569	1711	3941	5652

Aantal medewerkers en formatie

Man-vrouwverdeling

⁴ Begin 2004 heeft een inventarisatie plaatsgevonden bij de gerechten, waarin is nagegaan wat de feitelijke toedeling is van staftaken binnen de gerechten aan ZM en OM. In het Jaarverslag 2002 werd op basis van de toen bestaande aannames uitgegaan van een verdeling van de medewerkers in de verhouding 70% en 30%. Op basis van de inventarisatie is vastgesteld, dat de feitelijke verdeling 79% ZM en 21% OM bedraagt. In het bovenstaande overzicht is

voor 2003 van deze verdeling uitgegaan. Voor de consistentie is de verdeling ZM en OM over 2002 in het bovenstaande eveneens overzicht aangepast aan de feitelijke verhoudingen. Voor de diensten in gemeenschappelijk beheer bij ZM en OM wordt voortsnog, zoals in het Jaarverslag 2002, de aanname 70% en 30% gehanteerd.

Tabel 13 Arbeidsverzuim

Rechterlijke ambtenaren	3,57 % (excl. zwangerschapsverlof)
Gerechtsambtenaren (direct en indirect)	6,07 % (excl. zwangerschapsverlof)
Gemeenschappelijk Beheer (100%)	7,46 % (excl. zwangerschapsverlof)

Tabel 14 Bezetting landelijke diensten en projecten (deel rechtspraak)

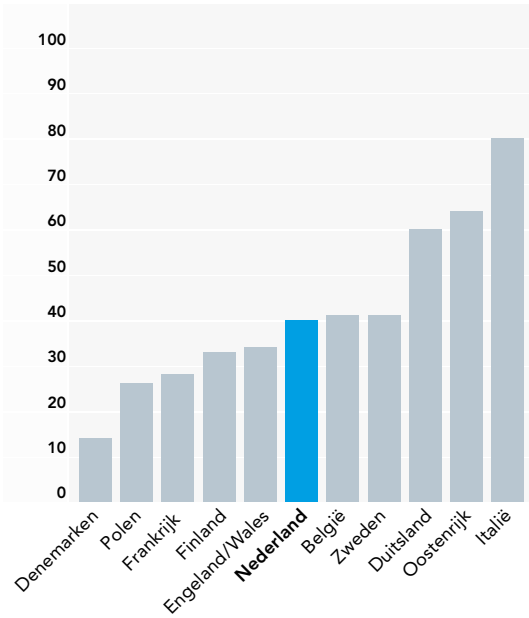
Landelijke diensten en projecten (SSR, ICTRO & Prisma)	31-12-2002 aantal	31-12-2002 fte	31-12-2003 aantal	31-12-2003 fte
Rechtelijke ambtenaren	nvt	nvt	nvt	nvt
Gerechtsambtemaren	493	469	511	484

Tabel 15 Arbeidsverzuimpercentage 2003 landelijke diensten

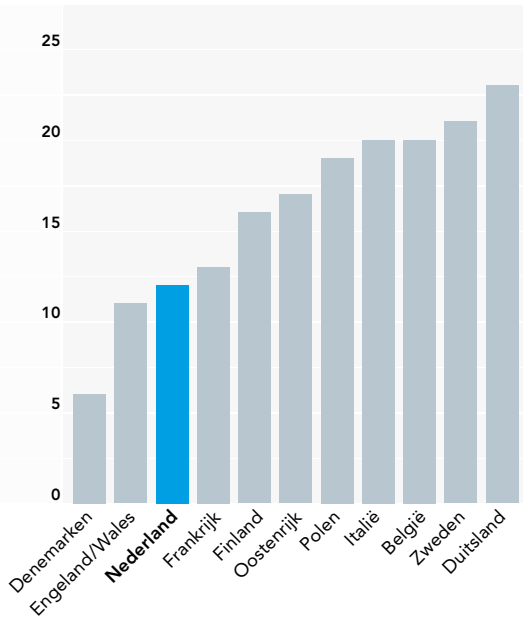
Rechterlijke ambtenaren	nvt
Gerechtsambtenaren	7,49 % (excl. zwangerschapsverlof)

Internationale vergelijkingen

Tabel 16 Uitgaven rechtspraak 2001 in euro's per hoofd van de bevolking

Tabel 17 Rechters (in fte) per 100.000 inwoners in 2001

Accountantsverklaring

‘Aan de Raad voor de rechtspraak, Den Haag

Opdracht

In het kader van de controle zoals bedoeld in artikel 104, vijfde lid van de Wet op de rechterlijke organisatie hebben wij de in dit verslag opgenomen jaarrekening 2003 van de Raad voor de rechtspraak en de gerechten gezamenlijk, die op pagina 47 tot en met 49 is opgenomen, gecontroleerd.

Bij onze controle hebben wij nagegaan of de jaarrekening voldoet aan de volgende wettelijke eisen:

- de in de jaarrekening opgenomen financiële informatie is getrouw weergegeven;
- de in de jaarrekening opgenomen verplichtingen, uitgaven en ontvangsten van het jaar 2003 zijn tot stand gekomen in overeenstemming met de begrotingswetten en met andere van toepassing zijnde wettelijke regelingen;
- de jaarrekening is overeenkomstig de geldende verslaggevingsvoorschriften voor financiële informatie opgesteld.

De jaarrekening bestaat uit de verantwoordingsstaat en de saldibalans met de daarbij behorende toelichtingen. De jaarrekening is opgesteld onder verantwoordelijkheid van de Raad voor de rechtspraak. Het is onze verantwoordelijkheid een accountantsverklaring inzake de jaarrekening te verstrekken.

Werkzaamheden

Onze controle is verricht overeenkomstig in Nederland algemeen aanvaarde richtlijnen met betrekking tot controleopdrachten. Volgens deze richtlijnen dient onze controle zodanig te worden gepland en uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen onjuistheden van materieel belang bevat. Een controle omvat onder meer een onderzoek door middel van deelwaarnemingen van informatie ter onderbouwing van de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. Tevens omvat een controle een beoordeling van de grondslagen voor financiële verslaggeving die bij het opmaken van de jaarrekening zijn toegepast en van belangrijke schattingen die de Raad voor de rechtspraak daarbij heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening. Wij zijn van mening dat onze controle een deugdelijke grondslag vormt voor ons oordeel.

Oordeel

Wij zijn van oordeel dat de jaarrekening voldoet aan de hierboven omschreven eisen.

31 maart 2004’

Prüenwaterhouschoppers Accountants NV

Afkortingen en terminologie

BOPZ	Wet bijzondere opnemingen psychiatrische ziekenhuizen
CBb	College van Beroep voor het bedrijfsleven
CRvB	Centrale Raad van Beroep
ENCJ	European Network of Councils for the Judiciary
Fte	Formatieve eenheid (personeel)
Gerecht(en)	Alle rechtbanken, gerechtshoven en appelcolleges
ICTRO	Ict-beheerorganisatie van de rechtspraak en het Openbaar Ministerie
Kamer	Organisatorische eenheid van een gerecht bestaande uit één rechter (enkelvoudige kamer) of drie rechters (meervoudige kamer)
Ketenpartners	Partners in de justitiële keten zoals politie, advocatuur en Openbaar Ministerie (strafrechtketen) of Centraal Orgaan opvang asielzoekers, Immigratie- en Naturalisatiedienst en advocatuur (vreemdelingenketen)
MK	Meervoudige kamer, bestaande uit drie rechters De MK beslist over zware of ingewikkelde zaken
Mulderzaken	Lichte verkeersovertredingen die buiten het strafrecht om administratief worden afgedaan
OM	Openbaar Ministerie
Productie, absoluut	De omvang van het aantal afgedane producten. Dat zijn voor het grootste deel afgedane zaken. Er zijn echter ook producten die niet als zaak zijn te beschouwen, zoals het opmaken van akten in nalatenschappen. Ook kunnen sommige zaken leiden tot meer dan één product, zoals raadkamerbehandelingen en het uitwerken van vonnissen.
Productie, gewogen	De rechtspraak rekent in producten in plaats van zaken vanwege het bekostigingsstelsel. Omdat tussen zaken grote verschillen in behandel tijd kunnen bestaan, wordt daarnaast het begrip gewogen productie gehanteerd. Deze gewogen productie wordt berekend door de productieaantallen te vermenigvuldigen met de gemiddelde behandel tijd per zaakscategorie.
Raad	Raad voor de rechtspraak
Raio	Rechterlijk ambtenaar in opleiding
Rio	Rechter in opleiding
Rechtspraak	In dit verslag gebruikt als overkoepelende term voor de gerechten, de landelijke diensten en de Raad voor de rechtspraak
SSR	Studiecentrum Rechtspleging
WOZ	Wet onroerende zaaksbelasting

Colofon

Raad voor de rechtspraak
Postbus 90613
2509 LP Den Haag

Juliana van Stolberglaan 4
2595 CL Den Haag
t 070 - 361 97 23
f 070 - 361 98 44

voorlichting@rechtspraak.nl
www.rechtspraak.nl

Vormgeving

Koeweiden Postma, Amsterdam

Fotografie

Carry van der Maas

Lithografie en druk

Spinhex & Industrie,
Amsterdam

Oplage

6.250

Uitgave

mei 2004